

**”Ehkäpä jopa mun työn keskeisin sisältö ja sydämen asia,
lapsen turvallisuus”**

Lapsen turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen tukeminen työntekijöiden näkökulmasta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Sosionomikoulutus, Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

kevät 2021

Emilia Saarikko

Tekijä	Emilia Saarikko	Vuosi 2021
Työn nimi	”Ehkäpä jopa mun työn keskeisin sisältö ja sydämen asia, lapsen turvallisuus” – Lapsen turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen tukeminen työntekijöiden näkökulmasta	
Ohjaaja	Liisa Harakkamäki	

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin tekijöitä, joilla on työntekijöiden näkökulmasta katsottuna merkitystä lapsen turvallisuuden tunteen syntymiseen, ylläpitämiseen, edistämiseen sekä vahvistamiseen. Toimeksiantajana toimi Kanta-Hämeen perhetyö ry. Turvallisuus on aiheena ajankohtainen, sillä se liittyy ihmisen kaikkiin elämänalueisiin. Lapsen turvallisuutta tai turvallisuuden tunnetta ei ole tiettävästi aiemmin tutkittu työntekijöiden näkökulmasta.

Opinnäytetyön teoriapohjassa käsitellään turvallisuutta, turvallisuuden tunnetta, perusturvallisuuden tunnetta sekä niiden lähikäsitteitä turvattomuutta ja pelkoa. Tutkimuksellinen opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena fenomenologis-hermeneuttista tutkimusperinnettä käyttäen sen kokemuseräisyyden vuoksi.

Tutkimusaineisto koostui 7 työntekijän kokemuskirjoituksesta, jotka kerättiin kirjoituskutsun avulla keväällä 2021. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineiston analyysin kautta muodostui kolme pääluokkaa: vanhemmuuden tukeminen, rakkautta ja rajoja – lapsen turvallisuutta tukeva toiminta sekä Minä pystyn vaikuttamaan – työntekijän rooli.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat vanhemmuus, lämmin, hyväksyvä ja yksilöllinen kohtaaminen, vuorovaikutus lapsen kanssa, ympärillä olevat toimivat rakenteet sekä työntekijän rooli ja työntekijän konkreettiset toiminnot.

Avainsanat Lapsen turvallisuus, turvallisuuden tunne, turvattomuus, turvallisuustekijät

Sivut 59 sivua ja liitteitä 2 sivua

Author Emilia Saarikko

Year 2021

Subject “Perhaps the most important content of my work and close to my heart, child’s safety” – Supporting children’s security and safety from the staff perspective

Supervisors Liisa Harakkamäki

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to examine the factors that are significant for creating, maintaining, enhancing, and strengthening a child's sense of safety from the employees' point of view. This thesis was commissioned by an association, Kanta-Hämeen perhetyö ry. The association provides diverse services of child welfare and preventive work for the benefit of families with children in accordance with the Social Welfare Act.

Safety and security are associated with all areas of human life. Child's security or feeling of safety has not been previously studied from the perspective of the employees. Therefore, the theme of the thesis is a topical issue at the moment. The theoretical background discusses the concepts and phenomena of security, feeling of safety and basic trust, as well as the related concepts of insecurity and fear. The thesis applied a qualitative research method. The selected research method was a phenomenological-hermeneutic tradition of research, which is reflected as the interest and understanding of the employees' personal experiences in the workplace context.

The research material was collected through a narrative inquiry during March-April 2021. The material consists of 7 personal experience narratives written by employees of the association. The data were analyzed by a data-driven content analysis method and resulted in three main categories: supporting parenthood; love and boundaries — activities that support the security of the child; and I can make a difference — the role of the employee.

The study concludes that a child's feeling of safety is influenced by parenting, warm and accepting interaction with the child, the surrounding functional structures, and the role and concrete actions of the employees.

Keywords Child's security, sense of safety, insecurity, security factors

Pages 59 pages and appendices 2 pages

Sisälllys

1	Johdanto	1
2	Turvallisuus	2
2.1	Turvallisuus käsitteenä ja ilmiönä	2
2.2	Perusturvallisuus.....	4
2.2.1	Turvallisuuden tunne	7
2.2.2	Turvattomuus ja turvattomuuden tunne	7
2.2.3	Pelko.....	9
3	Turvallisuuteen liittyvät teorat.....	10
3.1	Eriksonin teoria psykososiaalisesta kehityksestä	10
3.2	Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria.....	12
3.3	Maslow'n tarvehierarkiateoria	14
4	Aikaisemmat tutkimukset	14
5	Lapsen turvallisuuden tunnetta edistävät tekijät	16
5.1	Fyysiset turvallisuustekijät.....	18
5.2	Psyykkiset turvallisuustekijät	19
5.3	Sosiaaliset turvallisuustekijät.....	22
5.3.1	Yhteisön ja vanhemmuuden tukeminen	23
5.3.2	Osallisuus ja osallistuminen	24
6	Tutkimuksen toteutus	26
6.1	Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	26
6.2	Kvalitatiivinen tutkimus	27
6.3	Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote	27
6.4	Aineistonkeruu kirjoituskutsun avulla	28
6.5	Aineiston analyysi sisällönanalyysillä.....	30
7	Tutkimustulokset ja johtopäätökset	35
7.1	Vanhemmuuden tukeminen.....	35
7.2	Rakkautta ja rajoja – lapsen turvallisuutta tukeva toiminta	38
7.3	Minä pystyn vaikuttamaan – työntekijän rooli	41
7.4	Johtopäätökset	46
8	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	49
9	Pohdinta	52
	Lähteet	56

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1. Kolmio lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista Vornasta (2001, s. 27) mukailten. 6

Kuva 2. Lapsen turvallisuuden tunnetta lisäävät tekijät Hurmea ja Kyllöstä (2014, ss. 28–31) mukailten..... 17

Kuva 3. Esimerkki analyysiprosessin eri vaiheista. 34

Kuva 4. Aineiston analyysin kautta syntyneet pääluokat yläluokkineen..... 35

Liitteet

Liite 1 Opinnäytetyösuunnitelman aineistonhallintasuunnitelma

Liite 2 Kirjoituskutsu

1 Johdanto

Tutkimuksen aihe syntyi omakohtaisesta kiinnostuksesta turvallisuuden tunteeseen ja sen kokonaisvaltaiseen vaikutukseen. Kiinnostus aihetta kohtaan kasvoi entisestään, kun 8-kuukautinen vauva tuli hoitoon tämän opinnäytetyön tekijän kotiin. Itkusta ei tullut loppua, kunnes vauva saatiin käärittyä huovan sisälle. Tilanne herätti kiinnostusta siitä, mistä lapsen turvallisuuden tunne syntyy ja millä eri tavoin lapsen turvallisuuden tunnetta voidaan ylläpitää, lisätä sekä vahvistaa. Aiheen valitsemiseen vaikutti myös sen yleisyys, näkyvyys sekä ajankohtaisuus. Aihe muotoutui lopulta yhteistyössä tilaajan, Kanta-Hämeen perhetyöry:n kanssa.

Turvallisuudesta tai turvallisuuden tunteen lisäävistä tekijöistä ei ole tuotettu tilaajalle tutkimusta työntekijöiden näkökulmasta, joten aiheesta tarvitaan lisää tietoa ja tutkimusta. Lapsen turvallisuuden tunnetta voidaan työn ja toiminnan kautta jossain määrin tukea konkreettisesti eri menetelmiä hyödyntäen. Subjektiviisuuden eli kokemusperäisyyden vuoksi täydellistä turvallisuutta ei kuitenkaan voida taata. Silti lapsi tarvitsee kokemuksia turvallisuudesta (Vornanen, 2001, s. 28) ja mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä tärkeämpää ympäristöltä saatu tuki on (Kirmanen, 2000b, ss. 137–139).

Käsitteenä turvallisuus on hyvin monitahoinen ja laaja. Ilmiönä se on kokonaisvaltainen. Sitä on hankala selittää tai tutkia, sillä turvallisuudella voidaan tarkoittaa objektiivista eli ulkoista, mutta myös subjektiivista eli koettua tilaa ja vielä lisäksi näiden kahden välistä suhdetta. (Niemelä, 2000, s. 21) Turvallisuudesta, turvallisuuden tunteesta ja tunnetaidoista on paljon keskustelua medioissa ja erityisesti sosiaalialalla ilmiö on yleinen. Ne sekä niiden puute ilmenevät sosiaalialan kentillä erilaisena oirehdintana. Turvallisuus ja näin ollen myös turvattomuus ovat jatkuvasti läsnä ihmisen elämässä, jokaisessa sen eri vaiheessa ja iässä liittyen ihmisen kaikkiin elämänalueisiin. (Niemelä & Lahikainen, 2000, ss. 9–11)

Aihekokonaisuutena turvallisuus näkökulmineen ja eri teorioineen on erityisen tärkeitä esimerkiksi perhe- ja lastensuojelutyössä. Ymmärryksen lisääminen ja teorian tuntemus tarjoaa perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille uusia työkaluja, valmiuksia ja näkökulmia. Teoriaa hyödyntämällä työntekijät voivat lisätä turvallisuutta toimiessaan

perheiden kanssa. Turvallisuutta voidaan lisätä esimerkiksi edistämällä perheen vuorovaikutussuhteita ja -taitoja sekä tukemalla vanhemmuutta ja auttamalla niissä ilmenevien ongelmien ratkaisussa. (Sinkkonen, & Kalland, 2005, s. 8) Turvallisuuden oikeanlainen ja oikea-aikainen vahvistaminen auttaa tukemaan asiakkaiden elämää ja elämänhallintaa, vanhemmuutta, perhe-elämää sekä lasten turvallista sekä hyvää kasvua ja kehitystä.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan pääosin lapsen turvallisuutta, mutta myös turvattomuutta sekä pelkoja avataan käsitteinä. Turvallisuutta tarkastellaan perusturvallisuuden ja turvallisuuden tunteiden käsitteiden sekä turvallisuutta käsittelevien teorioiden kautta. Tutkimus kohdistuu työntekijöiden omiin kokemuksiin. Tarkoituksena on löytää tekijöitä, joilla on merkitystä lapsen turvallisuuden tunteen syntyyn, sekä tekijöitä, jotka työntekijöiden näkökulmasta katsottuna lisäävät sekä vahvistavat lapsen tunnetta turvallisuudesta.

2 Turvallisuus

Opinnäytetyön teorian viitekehys on rajattu turvallisuutta käsitteleviin käsitteisiin. Tässä luvussa määritellään, mitä turvallisuus on. Se edustaa ihmiselle montaa asiaa, ja niin myös turvallisuuden käsitettä voidaan lähestyä monesta eri perspektiivistä. Niin turvallisuus kuin turvattomuuskin nivoutuvat ihmisen jokapäiväiseen elämään kuvaten osaltaan ihmisen elämänlaatua (Niemelä, 2000, ss. 22–24).

2.1 Turvallisuus käsitteenä ja ilmiönä

Turvallisuutta voidaan pitää ensisijaisena inhimillisen elämän edellytyksenä sekä perustana (Karppinen & Pihlava, 2016, s. 120). Se on perustarve, inhimillisen elämän peruspyrkimys (Maslow 1987; Rauramo, 2012, s. 70) sekä keskeinen inhimillinen ja sosiaalinen arvo. Arvona turvallisuus on merkittävä ja ilmenee monilla tasoilla. Yksilötasolla se merkitsee ihmisen sisäistä turvallisuutta, mikä ilmenee sisäisenä tasapainona. (Lajunen ym., 2016, s. 12) Se on ihmisen perusoikeus. Turvallisuus oikeuksien mukaan jokaiselle kuuluu ”oikeus ihmisarvoiseen elämään”. (Niemelä, 2000, s. 22) Turvallisuus on myös yksilön kokema tunne ja olotila, joka liittyy yksilön sekä yhteisön toimintaan (Tikkanen ym., 2017, s. 13).

Turvallisuuteen liittyy sosiaaliset oikeudet: heikkoja suojellaan ja olosuhteet tehdään sellaisiksi, että yhteiskunnan jäsenten perusoikeuden toteutuvat. Turvallisuus heikoimpien oikeutena konkretisoituu Suomessa esimerkiksi lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 417/2007), jonka tarkoituksena on edistää sekä turvata lasten oikeutta turvallisiin kasvuolosuhteisiin, -ympäristöön ja suojella lasta (Lastensuojelulaki 417/2007 § 1). Oikeuden lisäksi turvallisuuteen liittyy myös sen moraalinen ulottuvuus eli vastuu. Jokaisen ihmisten toiminnan, käyttäytymisen ja oman itsensä toteuttamisen kautta vaikutetaan muiden ihmisten hyvinvointiin sekä turvallisuuteen. (Vornanen, 2006, s. 123)

Ihminen on olentona dynaaminen, tarpeitaan tyydyttävä ja itseään toteuttava. Vaikka ihmisen sisäistä tasapainoa olisi horjutettu, hän tavoittelee silti turvallisuutta ja eheyttä. (Niemelä, 2000, s. 22) Lapsikin pyrkii varmistamaan oman turvallisuutensa, vaikka käyttäytyminen näyttäytyisi muille levottomana tai rajattomana. Turvallisuuden tarpeen tyydyttäminen onkin yksi ihmisen hyvinvoinnin lähtökohdista. Ihminen voi silloin hyvin, kun saa tyydytettyä niin aineelliset kuin henkisetkin tarpeensa. (Lajunen ym., 2016, s. 12; Maslow, 1987)

Pauli Niemelän (2000, s. 22) ja Riitta Vornasen (2006, s. 121) mukaan sosiologi Franz-Xaver Kaufmann (1970) määrittelee turvallisuuden sekä tarpeena että arvona. Turvallisuuden tarve näyttäytyy ensinnäkin tarpeena suojautua ja puolustaa itseään ulkoisilta vaaroilta, mutta se ilmenee myös tarpeena haluta järjestystä ja jatkuvuutta, niin kuin Maslowkin (1987, s. 18) toteaa. Lisäksi turvallisuus ilmenee pyrkimyksenä sisäiseen eli henkiseen tasapainoon. Arvona turvallisuus merkitsee Kauffmannin (1970) mukaan varmuutta, jolla tarkoitetaan erilaisten vaarojen, kuten tapaturmien, onnettomuuksien, rikollisuuden tai väkivallan poissaoloa. Turvallisuudella tarkoitetaan arvona luotettavuutta eli asioiden ennustettavuutta ja yleistä levollisuutta. (Niemelä, 2000, s. 22; Vornanen, 2006, s. 121) Varmuuteen voidaan vaikuttaa juuri ennustettavuudella, jolloin ennakoidaan uhkia ja kehitetään toimia, jotka ehkäisevät niitä (Hurme & Kyllönen, 2014, s. 24).

Käsitteenä turvallisuutta voidaan ajatella tilana, jonka yksilö tai ryhmä kokee. Tämä tila sisältää mahdollisimman vähän asioita, jotka uhkaavat jollakin tapaa ihmisen minuutta synnyttäen negatiivisia tunteita kuten pelkoa, häpeää, syyllisyyttä tai arvottomuutta. Turvallisuus ei ole kuitenkaan pelkästään uhan tai vaaran poissaoloa vaan ihmisen syvää

tietoisuutta hyväksytyksi tulemisesta. (Lajunen ym., 2016, s. 12) Keskeistä ja tärkeää turvallisuudessa onkin niin lapsen kuin aikuisenkin elämässä tarve sekä halu kuulua johonkin ja olla osa jotakin kokonaisuutta. Vuorovaikutuksessa oleminen toisten kanssa sekä hyväksytyksi tuleminen omana itsenään ovat myös keskeisiä asioita. (Kirmanen, 2000b, s. 135; Rauramo, 2012, s. 86)

On siis olemassa objektiivista eli fyysistä sekä subjektiivista eli psyykkistä tai kokemuksellista turvallisuutta. Englannin kielessä turvallisuutta kuvaa kaksi erilaista sanaa, ”safe” ja ”secure”, jotka eivät ole toistensa synonyymejä. ”Safe”- käsitteellä viitataan objektiiviseen maailmaan, sellaisena kun se havaitaan ja käsitteellä ”secure” viitataan koettuun turvallisuuteen. Suomen kielessä voidaan jaotella näitä kahta käsitteillä ”turvallisuus” ja ”turvallisuuden tunne”. (Rusanen, 2011, ss. 193–194)

Turvallisuus on erityisesti yksilön identiteetin näkökulmasta tarkasteltuna monimutkainen ilmiö, sillä siihen liittyy useita tekijöitä, jotka yhdistyvät ihmisen omaan kokemuksellisuuteen. Kokemuksellisuus läpäisee kaikkia ihmisen elämäalueita kuten ihmisen subjektiivisuutta, yksilökohtaista elämän tilaa, suuntaa ja identiteettiä. (Lahikainen, 2000, s. 61; Vornanen, 2006, s. 122) Se liittyy yksilön jokapäiväiseen elämään, tekemiseen ja toimintaan (Tikkanen ym., 2017, s. 13).

2.2 Perusturvallisuus

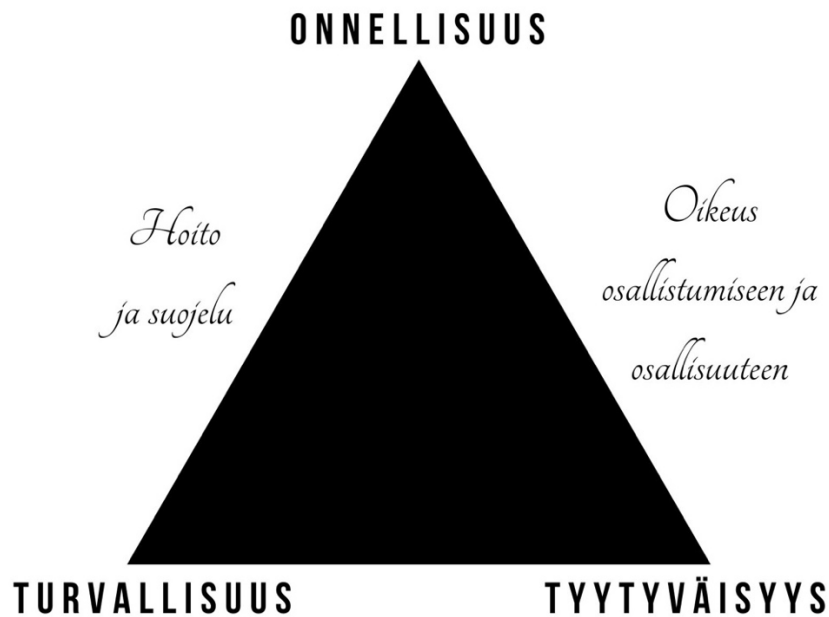
Varhaislapsuudessa tapahtuu voimakasta kehittymistä, kasvamista, muutosta ja oppimista. Sen aikana tapahtuva kehitys toimii myös pohjana myöhemmin opittaville asioille ja luo pohjaa perusturvallisuudentunteen syntymiselle (Nurmi ym., 2014, ss. 12–13, 22–23). Perusturvallisuus nähdään identiteetin perustana ja se syntyy varhaislapsuuden perhepiirissä. Identiteetin, persoonallisuuden ja sosiaalisuuden kehityksiä käsittelevissä psykodynaamisissa teorioissa katsotaan turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksien olevan niin merkittäviä, että niistä itsen suhteuttaminen maailmaan alkaa. Perustekijänä toimii riittävän turvalliseksi koettu oma olemassaolo ja lähipiiri, jonka pohjalta myöhemmät tavat hahmottaa maailma rakentuvat. (Lahikainen, 2000, ss. 63–64, 66–68)

Perusturvallisuuden sisäistyminen lapsen saama hyvä hoito. Tähän sisältyy usko maailmaan ja luottamus siihen, ettei ole mitään niin suurta, jossa ei autettaisi. Varhaislapsuuden hyvä hoito ja sen aikana kehittyvä perusluottamus vahvistavat lasta uusien haasteiden vastaanottamisessa ja ongelmien kohtaamisessa. Ne eivät kuitenkaan suojele täysin tai poista elämän ongelmia. Perusturvallisuuden synnyttyä pystyy kantamaan enemmän vastuuta, sietämään helpommin epävarmuutta sekä ratkaisemaan ongelmia murskaantumatta niiden alle. Pettymyksen kokemukset opettavat ja kehittävät lasta, mutta kuitenkin vain pieninä annoksina. (Lahikainen, 2000, ss. 63–64, 66–68)

Perusturvallisuus ja minuus muodostuvat vain sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten, vanhempien tai muiden läheisten aikuisten kanssa ja heidän tarjoamansa hoivan sisällä (Kirmanen, 2000, ss. 137–139). Lahikaisen (2000, s. 63) mukaan Bowlby (1979) kuvaa perusturvallisuuden sisältävän käsityksen muiden ihmisten hyväksymisestä, maailmasta elämisen sekä tutkimisen arvoisena paikkana, luoden uskoa omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa. Maailman ennakoitavuus, hyvien asioiden toistuvuus ja huonoista hetkistä selviytyminen pohjautuu pienen lapsen yllä pidettävän hyvän olon ja hoivan kokemuksiin. Perusturvallisuuden tunne syntyy lapsesta huolehtivien huoltajien parissa ja lapsen päivittäisessä elämässä eli käytännön toimissa, nähden vaivaa ja eläytyen intensiivisesti ja aktiivisesti vauvan elämään. (Lahikainen, 2000, ss. 63–64)

Lasten turvallisuuden tärkeyttä kuvastaa seuraava kolmio. Kuva 1 on liitetty turvallisuus subjektiivisten hyvinvointimittareiden yhteyteen. Kolmion yksi nurkka käsittää turvallisuuden, joka tässä kontekstissa on perusturvallisuus. Toisen nurkan muodostaa tyytyväisyys ja kolmion kärjessä on onnellisuus. Kolmiosta huomataan, kuinka merkittävä rooli turvallisuudella, myös koetulla turvallisuuden tunteella, on lasten hyvinvointiin. (Vornanen, 2001, ss. 26–27)

Kuva 1. Kolmio lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista Vornasta (2001, s. 27) mukailten.

Päivittäinen huolenpito erityisesti pienten lasten elämässä tukee perusturvallisuuden kehitystä (Vornanen, 2001, s. 28). Lapsi tarvitsee hoivaa, joka suojaa lasta ulkomaailman uhkilta. Perusturvallisuuden ja minuuden vakiinnuttua lapsi alkaa vähitellen laajentaa suhdettaan ulkomaailmaan. Kirmanen (2000b, ss. 137–139) viittaa Bowlbyn (1979) kuvailemaan ilmiöön: kun turvallinen perusta on olemassa, elämässä vastoinkäymiset toimivat enemmän haasteina, kuin lapsen haavoittuvuutta, avuttomuutta ja turvattomuutta pysyvästi lisäävinä. Silloin lapsi voi kokea turvattomuudessa turvallisuutta ja turvallisuudessa turvattomuutta. Oleellista onkin, miten lapsi pelkojaan pystyy hallitsemaan ja kuinka paljon ja millä keinoin häntä tuetaan esimerkiksi käsittelemään pelkoja.

Giddens (1991, ss. 40–41) taas Lahikaisen (2000, s. 63) mukaan kuvaa varhaisen luottamuksen lisäävän varmuutta käyttää omaa luovuutta, heittäytyä ja tutustua tuntemattomaan maailmaan. Turvallisuuden vahvistumiseen ja rakentumiseen on kaksi keskeistä lähdettä: itsenäiset hallinnan keinot sekä läheisten aikuisten turva ja hoiva. Perusturvallisuuden muodostumisessa ilmenee läheisyyden ja erillisyyden vastasuhteisuus. Perusturvallisuuden syntyyn liittyvät oleellisesti kokemukset, jotka vahvistavat lapsen autonomiaa ja lisäävät hänen turvallisuuden tunnettaan. Ne sisältävät tunteiden jakamista, toisten ihmisten tarjoamaa hoivaa ja itsenäisiä kokemuksia onnistuneesta hallinnasta. Yksilöllisen autonomian tunteen saavuttaminen on pitkäkestoisen hoitamisen,

kasvattamisen ja riittävän turvallisen ympäristön tulos. Näihin kahteen sekoittuu ihmisen hoivan tarve, joka sisältää riippuvuutta, läheisyyden ja liittymisen tarvetta sekä pyrkimys itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen. (Lahikainen, 2000, s. 68; Lajunen ym., 2016, s. 12)

2.2.1 Turvallisuuden tunne

Turvallisuuden tunne on subjektiivinen kokemus turvallisuudesta (Rusanen, 2011, s. 193–194). Se on kenties tärkein emootio hyvinvoinnin kannalta ja se toimii myös merkinä hyvinvoinnista (Haapaniemi & Raina, 2014, s. 78). Turvallisuuden tunne on perustarve ja jos se jostain syystä on uhattuna, ei ihmisellä riitä voimavaroja aitoon itsen toteuttamiseen. Ihminen tuntee itsensä varmaksi ja hyväksytyksi turvallisessa ympäristössä. (Mertanen, 2013, s. 21) Ihmisen subjektiivisilla tulkinnoilla, kokemuksella ja voimavaroilla on vaikutuksia ulkonaisten asioiden rinnalla. Turvallisuuden tunteen kokeminen on osana subjektiivista hyvinvointia, eikä sitä pidä sivuuttaa vain sen kokemuksellisuuden vuoksi. (Vornanen, 2001, ss. 25–26)

Turvallisuuden tunne kehittyy, kun ihminen saa kokemuksia asioiden jatkuvuudesta ja johdonmukaisuudesta, sekä mahdollisuuksia vaikuttaa ja hallita tapahtumien kulkua. Se rakentuu arkielämän konkreettisissa vuorovaikutustilanteissa. Luottamus muodostuu itsen ja toisiin, kun lapsi huomaa, että hänen tunteillaan ja tarpeillaan on merkitystä. Tällöin hän tuntee olevansa arvostettu. Lapsi tarvitsee aikuisen ja läheisten tukea, hoivaa, huolenpitoa sekä turvaa ja on riippuvainen niistä. Kuitenkin keskeisiä turvallisuuden tunteen kehittymisen kannalta ovat itsenäiset elämönhallinnan keinot, kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista sekä tunne siitä, että elämä ympärillä on jollain tavoin ymmärrettävissä. (Kirmanen, 2000b, ss. 137–139, 142–143; Lajunen ym., 2016, s. 12)

2.2.2 Turvattomuus ja turvattomuuden tunne

Turvattomuus on sitä, että inhimillinen pyrkimys turvallisuuteen ei voi toteutua kaikissa olosuhteissa eli se on tunne tai mielikuva turvallisuuden puuttumisesta. (Maslow, 1987; Tikkanen ym., 2017, s. 14). Ilmiönä se on moniulotteinen, joka näkyy yksilön kokemina tuntemuksina kuten pelkoina, epävarmuutena, huolestuneisuutena tai psykosomaattisena oirehdintana (Tikkanen ym., 2017, s. 14; Niemelä, 2000, s. 21).

Turvattomuutta voidaan määritellä hyvän jatkuvuuden epävarmuutena, suojaamattomuutena, huolena tai ahdistuksena (Lahikainen, 2000, ss. 69–70). Usein ihminen kokee jonkin asteista turvattomuutta, kun muutoksia tapahtuu liikaa, liian nopeasti ja monella tasolla (Rauramo, 2012, s. 95). Se on jonkun käsittämättömän ja ylivoimaisen kohtaamista, minkä suhteen ihminen tuntee pienuutta suhteessa suuressa maailmassa sekä voimattomuutta, avuttomuutta ja neuvottomuutta. Turvattomuutta lisää yksinäisyys, ihmissuhteiden ristiriidat sekä äkilliset ja ennalta-arvaamattomat tapahtumat, joiden kulkuun ei yksilö voi itse vaikuttaa. Turvattomuus on olemukseltaan elämän aikana eri muotoihin muuntuneena samaa ahdistusta, mitä vastasyntynyt vauva kokee, kun hän syntyy kylmään maailmaan äidin lämpimästä kohdusta. Ympäröivässä maailmassa ennakoimattoman muutoksen mahdollisuuden olemassaolo on välttämätön. (Lahikainen, 2000, ss. 69–70)

Turvattomuus on kokonaisvaltainen, psykologinen ja subjektiivinen kokemus, jota on vaikea määritellä tai kuvailla ainakaan ulkoapäin objektiivisesti, maailmanlaajuisesti tai kuvata määrältään. Se riippuu tilanteesta, ajasta, paikasta ja näiden asioiden tulkinnasta.

Turvattomuus perustuu ihmisen omaan tulkintaan itsestään suhteessa maailmaan ja maailmasta. Siinä kokemuksessa omat hallintakeinot ja kyvyt ovat vastakkain ulkoisten haasteiden kanssa. Se voi olla seurausta omien kykyjen vähyydestä tai ulkomaailman paineen suuruudesta. (Tikkanen ym., 2017, s. 14; Lahikainen, 2000, ss. 69–70)

Turvattomuuden kokemuksen yleisyydestä tai hallinnasta tiedetään suhteellisen vähän (Lahikainen, 2000, s. 69), vaikka nykyaikana turvattomuutta koetaan aikaisempaa enemmän (Tikkanen ym., 2017, s. 14).

Turvattomuudesta halutaan päästä välittömästi eroon, mutta sitä ei aina kaikissa oloissa pystytä estämään ja sitä on hankala poistaa. Joskus turvattomuus voi tuntua asialta tai tilanteelta, mitä on mahdotonta muuttaa tai parantaa. Se voi olla esimerkiksi ahdistusta tai epätietoisuutta, liittyen kokemukseen perheen ilmapiiristä, johonkin elämänalueeseen, menettämisen pelkoon tai läheisen kuolemaan. (Vornanen, 2006, ss. 137–138; Lahikainen, 2000, ss. 69–70)

Turvallisuutta vähentäviä tekijöitä ovat epävarmuus tulevasta, ennalta arvaamattomat tapahtumat ja tapahtumat, joihin ei voi itse vaikuttaa, osaamattomuus, tiedon puute sekä

luottamuksen puute tai sen menettäminen (Tikkanen ym., 2017, s. 14). Joskus turvattomuutta voi kokea, vaikka muuten turvallisuustekijät olisivat laadukkaita. Lapsen subjektiivinen turvallisuuden tunne voi järkkyyä tai hän voi kokea turvattomuutta, vaikka objektiivisesta näkökulmasta ympäristö olisikin turvallinen. (Rusanen, 2011, s. 194).

2.2.3 Pelko

Kaikki ihmiset kokevat joskus pelkoja. Lapsella pelot voivat viestiä turvattomuudesta, sillä ne voivat olla turvattomuuden ilmentäjiä tai sen aiheuttajia. Pelot ja turvattomuus eivät kuitenkaan ole synonyymeja eivätkä pelot ole suoranainen merkki turvattomuudesta. (Kirmanen, 2000b, s. 119)

Pelko ja sen hallinta muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jossa ne vaikuttavat toistensa kanssa tai muuntuvat toinen toisikseen. Kun halutaan tarkastella pelon hallintaa, on myös tarkasteltava sitä mitä hallitaan. Erityisesti pienillä lapsilla pelkojen hallinta eroaa aikuisten hallintakeinoista. Heidän tapansa katsella, ymmärtää ja käsittää ympärillään olevaa maailmaa ja itseään suhteessa siihen poikkeaa aikuisten tavoista. Ihmisellä, niin lapsella kuin aikuisellakin, on käyttäytymistasoisia hallintakeinoja. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset puolustamis-, pakenemis- ja välttämiskäyttäytymisen tavat. Lapsilla erilaisia puolustuskeinoja ovat esimerkiksi silmien sulkeminen tai niiden peittäminen käsillä, pakoon juokseminen, peiton tai sängyn alle piiloutuminen tai läheiseen aikuiseen turvaaminen. (Kirmanen, 2000b, ss. 127–129)

Aikuisen syli ja läheisyys ovat keskeinen turvan lähde lapselle pelon hetkellä. Läheisyys luo turvaa. Erityisesti pieni lapsi tarvitsee fyysistä läheisyyttä turvallista aikuisista, kun pelko iskee, eikä keskustelu pelon aiheesta tai tunteesta auta. Myöhemmällä iällä, lapsen kasvetta, keskustelulla on mahdollisuus vähentää pelkoa. Hallintakeinona voi toimia esimerkiksi pelottavan asian pohtiminen liittämällä sen myönteisiin yhteyksiin. (Kirmanen, 2000b, ss. 127–129).

Kirmanen mukaan (2000b, ss. 128–129) alle kouluikäisillä pelon hallintakeinona toimii useimmiten fantasia. Mielikuvitusmaailmasta pelottava asia usein alkaa, ja pelko on sen tuotosta. Mielikuvitusmaailmalla on iso merkitys leikki-ikäisten lasten elämässä hallinnan

keinona, sillä se ei toimi vain pakopaikkana todellisuudesta, vaan toimii myös keinona ahdistavien ja pelottavien kokemusten käsittelyssä. Lapsella pelko voi ottaa erilaisia pelottavia rooleja kuten hirviö, mörkö, kummitus tai aave. Fantasian avulla pelon voi nujertaa esimerkiksi tuhoamalla sen. Kirmanen viittaa artikkelissaan (2000b, ss. 127–132) tutkimukseensa, jossa kuvailee erään viisivuotiaan pojan voittaneen pelon antamalla mörölle turpaan.

3 Turvallisuuteen liittyvät teoriat

Tässä luvussa esitellään turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyviä tunnettuja teorioita: Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa, Eriksonin psykososiaalisen kehityksen teoriaa sekä Maslow'n tarvehierarkiaa. Teoriat lisäävät ymmärrystä lapsen turvallisuuden tunteen kehittämisestä sekä sen tärkeydestä lapsen elämässä, kasvussa ja kehityksessä.

3.1 Eriksonin teoria psykososiaalisesta kehityksestä

Psykoanalytikko Erik H. Erikson on kehittänyt ihmisen psykososiaalisesta kehityksestä oman teoriansa, joka käsittelee eri ikävaiheissa tapahtuvaa identiteetin kehitystä. Eriksonin mukaan (1982) jokaisessa ikävaiheessa yksilö kohtaa erilaisia kehitysvaiheen haasteita. Ihminen käy elämässään läpi kahdeksan eri psykososiaalisen kehityksen vaihetta ja jokaiseen kehitysvaiheeseen kuuluvat kriisit ja konfliktit. Näiden tarkoituksena on kehittää ihmisen persoonaa synnyttäen tälle uusia kykyjä, taitoja ja valmiuksia. Näillä vaiheilla on vaikutusta myöhempään elämään. (Anttila, n.d.; Erikson, 1982; Erikson Institute, n.d)

Ensimmäiset viisi kriisivaihetta kuvaavat lapsuutta, varhaislapsuudesta nuoruuteen ja loput kolme kuvaavat aikuisuutta, varhaisaikuisuudesta vanhuuteen. Teorian avulla syntyy syvälinen käsitys ihmisen kehityksestä elämänkaarellisesti: luottamuksen syntymisestä autonomiaan, aloitteellisuuteen, ahkeruuteen ja identiteettiin. (Anttila, n.d.; Erikson Institute, n.d) Tässä opinnäytetyössä avataan varhaisten ikävuosien aikana tapahtuvat vaiheet, sillä ne ovat oleelliset turvallisuuden tunteen kannalta.

Eriksonin kriisiteoriavaiheen ensimmäinen osa liittyy vauvaikään, eli ihmisen kahteen ensimmäiseen ikävuoteen. Nämä ikävuodet ja varhaislapsuuden kokemukset ovat tärkeitä

perusluottamuksen kannalta. Ensimmäisten elinvuosien aikana vauva tutustuu ympäröivään maailmaan, omaan kehoonsa ja ympäristöönsä vanhempien luodessa tälle turvallista kasvu- ja kehitysympäristöä. Toivottomuutta ja epäluottamusta itseään sekä ympäristöönsä kohtaan syntyy, jos vauvan kokee turvattomuutta. (Anttila, n.d.) Ihminen on syntyessään avuton, muista täysin riippuvainen. Ihmislapsi on riippuvainen poikkeuksellisen kauan vanhempiensa suojelevasta hoivasta. (Hautamäki, 2005, s. 19; Sinkkonen & Kalland, 2005, s. 9) Vanhempien tulee siis suojella riittävästi pieniä, sillä lasten turvallisuus riippuu muista ihmisistä (Vornanen, 2006, s. 123).

Perusluottamus syntyy vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa, kun vauva oppii luottamaan häntä hoitaviin aikuisiin ja saa kokemuksen perustarpeidensa tyydyttämisestä sekä huolehtimisesta. Varhaislapsuudessa saaduista kokemuksista syntyy luottamus olemassaoloon, johon vaikuttaa olennaisesti vuorovaikutus ja jatkuva, johdonmukainen, ennustettava ja luotettava huolenpito. Näitä ovat esimerkiksi ruoan ja rakkaudenosoitusten määrä ja laatu sekä äiti- ja hoitosuhde. Nämä opettavat ja kehittävät luottamusta synnyttäen turvallisuuden tunnetta. Syvä luottamus kantaa myös myöhemmässä elämässä ja muissa ihmissuhteissa, pitäen maailmaa enimmäkseen hyvänä ja turvallisena paikkana, jolloin kykenee tuntemaan turvallisuutta silloinkin, kun se on uhattuna. (McLeod, 2018; Erikson, 1982, ss. 239–242) Lapselle syntyy ensimmäisen kehitysvaiheen onnistumisen myötä perusturvallisuuden tunne, luottamus ja toivo (Erikson, 1982, ss. 80, 239–242).

Lahikaisen (2000, s. 68) mukaan Erikson (1950, 1968) kuvaa, kuinka yksilöitymiskehityksen jatkuminen lapsuudessa edellyttää varhaisvaiheissa syntynyttä riittävää perusluottamusta. Ei ole itsestäänselvyys, että ihminen saavuttaa yksilöllisen autonomian tunteen. Se on tulosta siitä, että varhaislapsuudessa on saanut kokea pitkäkestoista hoitoa, kasvatusta ja on tarjottu riittävän myönteinen ympäristö yksilöllisten kehityksellisten vaiheiden harjoittamiseen. Erikson (1950, 1968) painottaa, kuinka lapset ovat osittain yhteiskunnan tuotoksia: lapset kehittyvät kasvukulttuurissa ja heitä ympäröivässä yhteiskunnassa. Heidän kehitykseensä vaikuttavat yhteiskunnan odotukset, ennakkoluulot ja kiellot. Yhteiskunnassa ihmisen pitää oppia tietynlaisia taitoja, tietoja ja ominaisuuksia, jotta voi toimia muiden kanssa. (Lahikainen, 2000, s. 68)

Eriksonin elämänskaariajattelussa painopiste ei ole kuitenkaan pelkästään varhaislapsuudessa, vaan hänen mukaansa ihmisen persoonallisuus ja identiteetti kehittyvät ja muuttuvat koko eliniän ajan. Hän korostaa, että myöhemmässä elämässä saadut kokemukset voivat toimia korvaavina kokemuksina, parantaen tai lievittäen varhaislapsuuden kokemuksia ja tarpeiden puutteita. (Erikson Institute, n.d)

3.2 Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria

Brittipsykiatri John Bowlby on kehittänyt kiintymyssuhdeteorian, jonka käyttökelpoinen viitekehys auttaa ymmärtämään lapsen turvallisuuden tunteen syntymistä, lapsen käyttäytymistä sekä lapsen auttamista (Golding, 2014, s 39). Teorian mukaan vauvoilla on heti synnyttyään biologinen valmius muodostaa kiintymyssuhteita, joissa he voivat kokea turvaa, lohtua ja jossa he saavat ravintoa. Lapsen ja hoivaavan vastavuoroinen, tiivis suhde muodostuu lapsen kiintymisestä vanhempaan ja vanhemman lapseen. Kiintymyssuhde on erityinen tunnesuhde ja voimakas side, joka rakentuu aikuiseen, ja jolta lapsi etsii aktiivisesti turvaa, suojaa ja lohtua. Suhde muodostuu lapsen kiinnittyessä niihin aikuisiin, jotka hoivaavat häntä. Useimmiten tämä on lapsen biologinen vanhempi. (Nurmi ym., 2014, s. 35; Rusanen, 2011, s. 27; Golding, 2014, ss. 37–39)

Kirmasen (2000, ss. 137–139) ja Hautamäen (2005, ss. 22–23) mukaan Bowlby (1978 & 1988) kuvaa lapsen pitävän kiintymiskäyttäytymisensä avulla häntä hoivaavan aikuisen lähellä turvallisena perustana. Perusta-Ilmiö liittyy lapsen tasapainotteluun ympäristön tutkimisen ja läheisyyden hakemiseen eli turvallisuuden varmistamisen välillä. Hän opettelee, miten saada turvaa, lohtua ja huomiota. Edellytyksenä tälle on esimerkiksi se, että lapsi kokee voivansa käyttää äitiä turvallisena perustana. Läheisyys ja turvallisuus mahdollistavat sen, että lapsi voi tutkia vapaasti ympäristöä.

Vauvoilla kiintymyssuhde toimii tapana varmistaa turvallisuutta: kun lapsi kokee olonsa turvallisiksi, hänellä on mielenkiintoa alkaa tutkia ympäristöään. Kiintymyssuhteella on iso rooli lapsen turvallisuudentunteen ylläpitäjänä ja ympäristön tutkimisen helpottajana. Se vaikuttaa myös lapsen osaamisen kehittymiseen. Kun vauvan perusturvallisuus on syntynyt ja taattu, tällä on rohkeutta ja voimavaroja tutkia ympäristöä sekä oppia ja harjoitella uusia taitoja. Lapsen turvallisuuden tunne vahvistuu hoivaajan emotionaalisessa läsnäolossa,

kannustavassa ja rohkaisevassa ilmapiirissä. (Nurmi ym., 2014, s. 35; Punamäki, 2005 s. 174; Hautamäki, 2005, ss. 22–23)

Kiintymyssuhdeteorialla pyritään kuvaamaan sekä ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden merkitystä lapsen elämässä ja niiden vaikutusta myös myöhempään kehitykseen. Vuorovaikutuksessa opitaan sisäiset mallit läheisyydestä, turvasta, toisiin ihmisiin luottamisesta, ihmisten käyttäytymisen ennakoitavuudesta sekä johdonmukaisuudesta ja omasta arvosta. Ne ovat yhteydessä siihen, miten lapsi toimii uusissa tilanteissa ja vastaa tuleviin kehityshaasteisiin. (Nurmi ym., 2014, s. 35) Varhaiset ihmissuhteet toimivat lapsella harjoituskenttänä ajattelun ja tunteiden kehittymiselle. Teorian avulla voidaan tutkia, missä olosuhteissa ja miten ihmiset hakevat läheisyyttä, turvaa, kuinka reagoivat ja minkälaisia oletuksia heillä on niin itsestään, toisista ihmisistä kuin vuorovaikutussuhteistaan. Varhaiset toistuvat kokemukset itsestään suhteessa häntä hoivaaviin aikuisiin luovat pohjaa ihmisen kognitiiviselle, sisäiselle työskentelymallille. Se säätelee turvallisuuden tunnetta vaikuttaen myöhempiin ihmissuhteisiin, mutta on myös myöhempien ihmissuhteiden muokattavissa. (Golding, 2014, s. 38; Nurmi ym., 2014, s. 35; Punamäki, 2005 s. 174)

Turvallisesti ja turvattomasti kiinnittyneet lapset eroavat käyttäytymiseltään, mutta heillä on myös erilaiset kehitystehtävät ja haasteet. Käsitys itsestä ja maailmasta on pääosin hyvä niillä, jotka ovat kiinnittyneet turvallisesti. He joutuvat kuitenkin kohtaamaan sen tosiasian, että maailma sisältää pahuutta ja kaikki eivät ole luotettavia. Äärettömän turvattomissa oloissa kasvaneella lapsella on paha käsitys itsestään ja maailmasta, eikä hän luota kenenkään. Hyvissä olosuhteissa tällainenkin lapsi voi oppia luottamaan ja turvautumaan joihinkin ihmisiin, ja käsitys maailmastakin saattaa muuttua. (Sinkkonen & Kalland, 2005, s. 9)

Eri ikäluokilla on erilaisia kiintymistarpeita, joten kiintymyssuhde on vahvasti yhteydessä lapsen kognitiiviseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Jokaisella ikäkaudella on omat kehityshaasteensa, haavoittuvat alueensa sekä voimavaransa. Myös kasvatustehtävät, vuorovaikutukset sisältöineen ja kokemukset turvallisuudesta ja turvattomuudesta muuttuvat lapsen varttuessa ja taitojen kehittyessä. (Punamäki, 2005, s. 177; Golding, 2014, s. 41) Suhteen turvallisuus, hoiva ja vuorovaikutuksellisuus ovat keskeisiä asioita

kiintymyksen kehittymisessä. Suhde kehittyy monien askelien kautta rakentaen yhdessä kiintymystä ja vaikuttaen yhdessä lapsen kehitykseen. (Golding, 2014, ss. 119–120)

3.3 Maslow'n tarvehierarkiateoria

Mahdollisesti tunnetuin teoria ihmisen inhimillisistä tarpeista on psykologi Abraham Maslow'n tarvehierarkiateoria (Hierarchy of Needs). Hänen mukaansa (Maslow, 1987) ihmisen käyttäytymistä ja motivaatiota ohjaavat ihmisten perustarpeet (basic human needs), joista turvallisuuden tarve on toiseksi tärkein heti fysiologisten tarpeiden jälkeen. Maslow kuvaa ja painottaa (1987, ss. 15–20) teoriassaan, että ihminen lähtee tavoittelemaan seuraavaa hierarkialla olevaa tarvetta vasta saatuaan tyydytettyä perustarpeensa. Turvallisuuden tarpeen tyydyttäminen on ihmisen hyvinvoinnin kannalta yksi tärkeimmistä.

Maslow'n (1987, s. 15–20) mukaan ihmisen turvallisuuden tarve koostuu useista asioista. Se liittyy turvan hakemiseen, elämän vakauteen, järjestykseen, horjumattomuuteen, tasapainoon, jatkuvuuteen ja pysyvyyteen. Se koostuu sekä fyysisestä että emotionaalisesta turvallisuudesta, johon kuuluu vapaus pelosta, rauhattomuudesta, ahdistuksesta tai kaotisuudesta. Ihmisellä on tarve järjestykseen, joka sisältää muun muassa lait ja erilaiset rajat.

4 Aikaisemmat tutkimukset

Tässä luvussa käsitellään tutkimusaiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa kävi ilmi, ettei lapsen turvallisuudesta tai turvallisuuden tunteesta ole tehty kovinkaan montaa tutkimusta. Suurin osa turvallisuutta käsittelevistä tutkimuksista liittyi joko varhaiskasvatukseen tai työturvallisuuteen, jotka sisälsivät kyllä samoja elementtejä, mutta eri kontekstista tarkasteltuna.

Inhimillinen turvallisuus -teokseen on viitattu tässä opinnäytetyössä useaan otteeseen, sillä se sisältää paljon tämän tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa. Teoksessa tarkastellaan turvallisuutta laajasti, niin käsitteenä (Niemelä, 2000), turvallisuutta identiteettikysymyksenä (Lahikainen, 2000), perheen turvaa ja turvattomuutta (Kraav & Lahikainen, 2000) kuin pelon hallintaa ja lapsen turvallisuutta. (Kirmanen, 2000b).

Loimunevan (2015) pro gradu -tutkielmassa oli paljon samankaltaisuuksia kuin tässä opinnäytetyössä, vaikka aiheena oli tutkia pienten lasten hyvinvointia vuorohoidossa. Aineisto kerättiin teemahaastattelemalla kahdeksaa työntekijää. Tutkimustulosten mukaan työntekijät pystyvät vaikuttamaan omalla toiminnallaan ja päätöksillään lapsen turvallisuuden tunteeseen. Tärkeinä turvallisuutta lisäävinä tekijöinä haastateltavat kokivat lapsen yksilöllisen, sensitiivisen kohtaamisen. Se sisälsi lapsen kuulemistä, vuorovaikutusta lapsen kanssa, läheisyyttä sekä lähellä olemista.

Erityisesti pienten lasten kanssa turvallisuuden tunnetta säilyttivät konkreettiset tukimuodot eli turvaobjektit kuten unilelut, rievut tai omat muut tärkeät esineet. Pienten lasten kanssa korostui myös läheisyys ja syli, jotka toimintoina tukivat turvallisuuden tunnetta. Ilmapiiiri nähtiin tekijänä, joka vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen ja johon työntekijät pystyivät vaikuttamaan. Siihen sisältyy ympärillä aistittavat asiat, kuten toiminnan kiireettömyys, aikuisten keskinäiset välit sekä ympäristön kodinomaisuus. Tulosten mukaan lapsen turvallisuuden tunnetta kasvattavat myös rutiinit, jotka lisäävät ennakoitavuutta vähentäen turvattomuutta. Turvallisuuden tunnetta tukevat myös yhdessä sovitut säännöt, jolloin lapsi saa raamit siihen, mitä saa ja ei saa tehdä. (Loimuneva, 2015, ss. 59–68)

Kirmanen (2000a) tutki 5–6-vuotiaiden lasten pelkoja ja pelon hallintaa. Tutkimusaineisto saatiin lapsilta vapaamuotoisen kuva-avusteisen haastattelun kautta. Tutkimustuloksia avataan myös hänen artikkelissaan ”pelon hallinta ja lapsen turvallisuus” (2000b, ss.119–146) teoksessa Inhimillinen turvallisuus. Tutkimus liittyy keskeisesti turvallisuuden tunteeseen, vaikka keskittyikin enemmän turvattomuuteen ja pelkoihin.

Lappi (2019) teki ylemmässä sosiaali-alan tutkinto-ohjelmassa opinnäytetyönsä, jossa huomioitiin lastenkodin arjessa turvallisuutta luovia tekijöitä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia turvallisuustekijöitä lasten ja työntekijöiden näkökulmasta. Sekä lastenkodin lapset että työntekijät kuvasivat turvallisuustekijöinä olevan ihmisten tuki, saatavilla oleminen, aito läsnäolo sekä roolitus. Vuorovaikutus, kommunikointi ja kuuntelu osoittautuivat myös tärkeiksi turvallisuutta lisääviksi tekijöiksi. Lapsen vaikutusmahdollisuudet ja mahdollisuudet omaan päätöksentekoon lisäsivät lapsen turvallisuuden tunnetta. Työntekijät korostivat myös ennakoitavuuden tärkeyttä. Ennakkoon kerrotut asiat ja konkreettiset kirjatut ohjeet, aikuisten sekä rakenteiden luoma turva ylläpitivät turvallisuuden tunnetta.

Koskenranta ja Vähämäki (2017) tarkastelivat opinnäytetyössään lasten turvallisuuden tunnetta päiväkodissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää asioita, jotka vaikuttavat lapsen turvallisuuden tunteeseen ja siihen, miten ja millä keinoin päiväkodissa lasten turvallisuuden tunnetta voidaan ylläpitää, lisätä sekä vahvistaa. He teemahaastattelivat kuutta päiväkodin työntekijää ja jonka lisäksi he käyttivät muitakin aineistonkeruumenetelmiä, kuten havainnointia havainnointilomakkeiden avulla, työntekijöiden omia havainnointikirjauksia sekä lasten ottamia valokuvia.

Tutkimustulosten mukaan työntekijöiden rauhallisella käyttäytymisellä on tärkeä merkitys lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa. Myös työntekijän läsnäolo, kuuntelu ja saatavilla olo olivat merkittäviä tekijöitä, joilla voidaan turvallisuuden tunnetta ylläpitää ja lisätä. Ennakoiva toiminta, erityisesti rutiinit ja rakenteet tukevat lapsen turvallisuuden tunnetta. Lapsen turvallisuuden tunnetta tukee myös se, kun lapsille jaetaan tietoa ja kerrotaan etukäteen mitä on tapahtumassa. Yleisin ja yksi tärkeimmistä keinoista tuottaa lapselle turvallisuutta oli syli. Lasten omat tärkeät lelut koettiin ja nähtiin myös tärkeiksi, turvallisuuden tunnetta ylläpitäviksi ja lisääviksi tekijöiksi. (Koskenranta & Vähämäki, 2017, ss. 37–51)

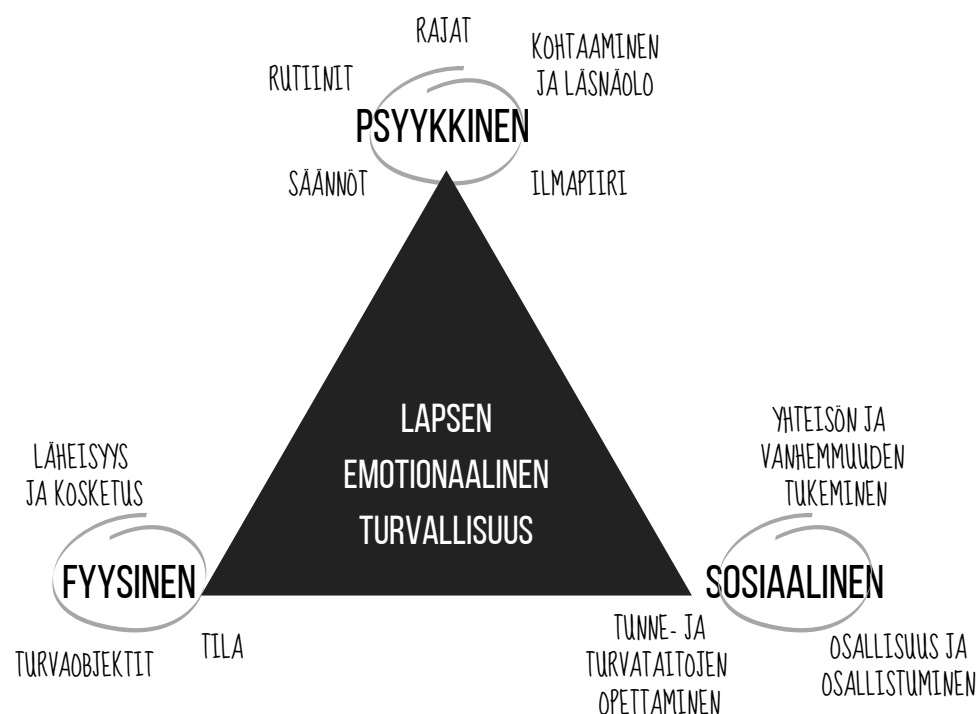
5 Lapsen turvallisuuden tunnetta edistävät tekijät

Lähtökohtana opinnäytetyön turvallisuusnäkökulmalle on, että turvallisuuden kokemukseen vaikuttavat monet eri tekijät ja tahot, niin objektiiviset kuin subjektiiviset tekijät. Lapsen kokemus itsestään ja hänen sisäinen kokemusmaailmansa, näkemys ympäröivästä maailmasta, fyysisellä ympäristöllä tekijöineen, sisäisillä toimintakulttuureilla ja olosuhteilla on omat osuutensa turvallisuuden tunteen kokemiseen (Virta ym., 2012, s. 121).

Jokaisella lapsella on oma yksilöllinen käsityksensä turvallisuudesta, joka muodostuu lapsen persoonasta, omista aiemmista kokemuksista, havainnoista ja oppimista asioista (Tikkanen ym., 2017, s. 13; Hurme & Kyllönen 2014, 24–33). Mitkä ovat sitten ne tekijät, joihin voi vaikuttaa? Aikaisempien teorioiden ja tutkimusten mukaan (esim. Loimuneva, 2015), työntekijät pystyvät vaikuttamaan olemassa olevilla rakenteilla, omalla toiminnallaan, käytöksellään ja päätöksillään lapsen turvallisuuden tunteeseen yhdessä vanhempien ja huoltajien kanssa.

Teorioiden pohjalta on koottu lapsen turvallisuuden tunteeseen liittyviä tekijöitä, jotka on tässä opinnäytetyössä jaettu kolmeen turvallisuuden osa-alueiden kokonaisuuksiin: fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen. Turvallisuuden eri osa-alueet linkittyvät toisiinsa (Hurme & Kyllönen, 2014, s. 30), joten osa turvallisuustekijöistä voi kuulua useampaan turvallisuuden osa-alueeseen samanaikaisesti. Kokonaisuus hahmottuu seuraavan kuvan (Kuva 2) avulla paremmin.

Kuva 2. Lapsen turvallisuuden tunnetta lisäävät tekijät Hurmea ja Kyllöstä (2014, ss. 28–31) mukailleen.

Kolmion keskellä on lapsen emotionaalinen turvallisuus eli lapsen kokema turvallisuuden tunne, joka muodostuu edellä mainittujen kolmen eri turvallisuuden osa-alueiden kokonaisuudesta. Fyysinen osa sisältää fyysisen ympäristön tilaratkaisuineen ja näkyvillä olevat asiat, joita muokkaamalla voi luoda paikan turvallisen oloiseksi. (Hurme & Kyllönen 2014, ss. 28–31) Myös kosketus, syli ja turvaobjektit liittyvät fyysiseen turvallisuuteen.

Psyykkisiin turvallisuustekijöihin lukeutuvat paikan ilmapiiri, työntekijän käyttäytyminen ja toiminta, henkinen läsnäolo, lapsen yksilöllinen ja sensitiivinen kohtaaminen sekä vuorovaikutus. Sosiaalinen osa-alue sisältää itsensä toteuttamisen, osallisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen kokemukset (Hurme & Kyllönen 2014, s. 29). Perhe on tärkeä

lähiyhteisö lapselle ja sitä on pidetty myös tärkeänä turvanantajana (Kiviniemi, 2009, s. 116; Vornanen, 2006, ss. 120–121). Lapsen identiteetin vahvistamisen ja erilaisten taitojen opettamisen lisäksi myös yhteisön, perheen ja vanhemmuuden tukeminen voivat lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta.

5.1 Fyysiset turvallisuustekijät

Fyysiseen turvallisuuteen voidaan vaikuttaa helposti, sillä siitä suurin osa on näkyvää (Hurme & Kyllönen 2014, s. 30). Turvallisesta paikasta puhuttaessa viitataan yleensä paikan objektiivisiin tekijöihin (Rusanen, 2011, s. 194). Ympäristö tulee luoda sellaiseksi, että se vähentää stressiä ja lisää turvallisuuden tunnetta. Lapsen on hyvä kokea ympäristö rauhallisena ja lämpimänä, sillä se auttaa häntä tuntemaan olonsa turvallisemmaksi. (Golding, 2014, s. 88) Ympäristön turvallisuutta voidaan myös parantaa merkittävästi yhteisöllisellä toimintakulttuurilla (Hurme & Kyllönen, 2014, s. 15). Huomion kiinnittäminen turvallisuuteen on välttämätöntä lasten kasvu- ja kehitysympäristöissä (Lajunen, 2016, s. 13).

Turvallisesta paikasta tai tilasta puhuttaessa viitataan nimenomaan sitä koskeviin objektiivisiin eli ulkoihin tekijöihin, joita säädellään esimerkiksi lainsäädännöllä. Objektiiviset turvallisuustekijät lisäävät lapsen turvallisuuden tunnetta, mutta niillä on lähinnä vain välillinen luonne, sillä lapsen turvallisuuden tunne voi järkkäytyä objektiivisista laatutekijöistä huolimatta. Paikan turvallisuuteen vaikuttaa esimerkiksi se, että työntekijät ovat koulutettuja ja ympäristö on turvallinen, lapsille rakennettu. (Rusanen, 2011, ss. 193–194) Fyysiseen eli objektiiviseen turvallisuuteen pystyy vaikuttamaan tilaratkaisulla, erilaisilla kalusteilla ja niiden sijoittelulla sekä irrallisilla esineillä (Hurme & Kyllönen 2014, s. 28). Fyysisen tilan lisäksi lapselle on annettava henkinen tila, sitä kunnioittaen. Lapset tarvitsevat kokemuksen omasta yksityisestä sekä yhteisestä tilasta. Tilalla on merkittävä rooli lapsen oman turvallisuuden tunteen kannalta. (Hurme & Kyllönen 2014, s. 28; Karppinen & Pihlava, 2016, s. 137)

Turvaobjektit ovat konkreettisia, fyysisiä, lapsille emotionaalisesti tärkeitä ja rakkaita tavaroita. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset lelut, rievut, viltit, omat tavarat, tutit, tuttipullot ja ruokalaput. (Loimuneva, 2015, ss. 62, 70) Turvaobjekteilla on merkittävä rooli lapsen turvallisuuden tunteen ylläpitämisessä, edistämässä, lohduttamisessa ja turvan tuomisessa

pitkälle leikki-ikään asti. Erityisesti pienille lapsille turvaobjektit saavat turvallisuuden tunteen säilymään pelkästään mukana olemisella, sillä niillä on turvallisuuden tunnetta edistävä vaikutus. (Rusanen, 2011, s. 95; Loimuneva, 2015, ss. 62, 70) Ne eivät pelkästään ylläpidä tai palauta tehokkaasti lapsen turvallisuuden tunnetta, vaan helpottavat myös ikävän tunnetta (Loimuneva, 2015, s. 70).

Fyysiseen turvallisuuteen liittyy myös fyysinen kontakti. Turvallisuus pohjautuu kokemukselle, jossa läheisyys, lämpö ja eri aistien kuten kosketus, äänet sekä tuoksut merkitsevät varhaisinta turvallisuuden muotoa. Oikeanlainen ja turvallinen kosketus rakentaa yhteyttä ja luottamusta toiseen, tukee aikuisen ja lapsen välistä suhdetta, vahvistaa kiinnittymistä ja tuo turvaa. Kosketus myös vähentää välittömästi stressiä lasta rauhoittaen. Se on aisteista sosiaalisin, kehittyen ensimmäisenä ja säilyen pisimpään. (Karppinen & Pihlava, 2016, ss. 120, 138)

Fyysinen kontakti ja läheisyys, esimerkiksi suojeleva syli ja käsi tukevat lapsen turvallisuuden tunnetta ja toimivat väylänä lapsen sisäiseen tilaan, jolloin lapsi saa apua pahaan oloon. (Karppinen & Pihlava, 2016, s. 138; Mattila, 2011, s. 62) Erityisesti pienelle lapselle fyysinen kontakti, hoivaava, suojeleva ja rauhoittava syli ovat turvallisuuden kokemuksen välittämiseen paras tapa, eikä sitä voi antaa liikaa. (Rusanen, 2011, s. 17; Karppinen & Pihlava, 2016, s. 120; Mattila, 2011, s. 61) Lapsen turvallisuuden tunne ei odota, joten sylin pitää olla saatavilla silloin, kun lapsi kaipaa lohtua (Mattila, 2011, ss. 61–62).

Turvallinen syli ja arvostava läheisyys saavat aikaan lapsessa ja hänen kehossaan reaktion. On todettu, että ihmisellä on stressijärjestelmän lisäksi myös rauhoittumisjärjestelmä, jonka keskeisenä tekijänä toimii oksitosiini -hormoni. Hormonin eritystä sekä pitoisuutta voidaan lisätä lämmön, läheisyyden ja kosketuksen avulla. Rauhoittavalla vaikutuksellaan hormoni lieventää ahdistuneisuutta, levottomuutta ja kivun tunnetta. (Karppinen & Pihlava, 2016, s. 120)

5.2 Psyykkiset turvallisuustekijät

Psyykinen turvallisuus muodostuu fyysisen ympäristön psyykkisestä puolesta, joita ovat muun muassa ilmapiiri, vuorovaikutus, aikuisen toiminta ja käytös (Hurme & Kyllönen 2014,

s. 29). Lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on mahdollisuus toimintatavoillaan, menettelyillään ja vuorovaikutuksellaan lisätä lapsen turvallisuuden kokemusta (Mattila, 2011, s. 62).

Tärkeää turvallisuuden tunteen kehittämisessä on lapsen kokemus asioiden jatkuvuudesta ja ennakoitavuudesta (Lajunen ym., 2016, s. 12). Lapselle on tärkeää tarjota kokonaisia kokemuksia, joissa asioilla on alku ja loppu (Karppinen & Pihlava, 2016, ss. 136–137).

Turvallisuuden tunne syntyy selkeistä säännöistä, rajoista, ajan jäsennyksestä ja rutiineista. Lapset tarvitsevat aikuisten asettamia rajoja ja huolenpitoa. (Hurme & Kyllönen 2014, ss. 9, 24–29) Rajat ja säännöt toimivat lapsen parhaaksi suojellen lasta. Niillä luodaan lapselle fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta sekä suojellaan lapsen kasvua ja kehitystä.

(Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2018) Työssään lapsia kohtaavien ammattilaisten kasvatukselliset tilanteet voivat olla hankalia. Rajojen asettaminen lapselle voi olla haastavaa, mutta se on tarpeellista lapsen hyvän ja turvallisen kasvun vahvistamisessa ja lapsen rohkaisemisessa. (Mattila, 2011, ss. 24–25)

Turvallisessa ja myönteisessä ympäristössä lapsi pystyy tuntemaan itsensä varmemmaksi, arvostetuksi ja hyväksytyksi (Mertanen, 2013, s. 21). Tähän voidaan vaikuttaa aikuisen toiminnan johdonmukaisuudella, ennustettavuudella ja luotettavuudella. (Nurmi ym., 2014, ss. 22–23) Turvallisuuteen vaikuttaa se, millainen tunneilmapiiri on. Myönteinen ilmapiiri syntyy toiminnan kiireettömyydestä ja aikuisten keskinäisistä väleistä, kuten työntekijöiden tavasta kohdata toisensa sekä lapset. Keskinäinen, arvostava kohtaaminen heijastuu muuhunkin toimintaan ja on aistittavissa, samoin myös sen puute. (Loimuneva, 2015, s. 59; Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017, s. 26) Lapsi kokee turvallisuuden tunnetta aistiessaan, että ilmapiiri on myönteinen, kannustava, hyväksyvä ja emotionaalisesti rauhallinen. (Golding, 2014, s. 88) Lapselle turvallisen ilmapiirin kokeminen on oppimisen edellytys. Myönteisessä ilmapiirissä ja olonsa turvalliseksi tuntiessaan, lapsi kykenee käsittelemään omia kokemuksiaan, tunteitaan ja oppimaan. Siinä ilmapiirissä on helpompi myös käsitellä omia asioita ja opetella erilaisia taitoja. (Lajunen ym., 2016, s. 13; Nurmi ym., 2014, s. 74).

Jokainen lapsi haluaa ja tarvitsee kokemusta tulla hyväksytyksi omana itsenään, tulla nähdyksi ja kuulluksi tavalla tai toisella sekä olla huolenpidon ja arvostuksen kohteena.

(Karppinen & Pihlava, 2016, s. 123; Mattila, 2011, ss. 30, 51). Juuri nähdynsi tuleminen on lapsen hyvän kasvun kulmakivi, jonka kautta vahvistuvat lapsen omanarvontunto ja itsetunto, ja lapsi oppii luottamaan toisiin ihmisiin (Mattila, 2011, ss. 30, 51). Turvallisuuden tunne ja luottamus lisääntyvät, kun lapsi saa olla keskusteluyhteydessä luotettaviin turvallisiin aikuisiin sekä hyväksyvässä ja arvostavassa vuorovaikutuksessa toistuvasti ja pitkään. Emotionaalisesti saatavilla ja aktiivisesti läsnä oleva aikuinen, joka näkee, kuulee, arvostaa ja myötätuntoisesti hyväksyy, vähentää lapsen kokemaa stressiä, rauhoittaa ja luo turvaa. (Karppinen & Pihlava, 2016, ss. 120, 125)

Yksilöllinen, turvallinen ja lämmin luottamussuhde syntyy lapsen ja aikuisen välillä huolenpidon ja saatavilla olon kokemuksista. Lapsen sensitiivinen kohtaaminen muodostuu lasta katsovasta hyväksyvästä katseesta, hymystä, lempeästä äänestä ja lapsen tasolle asettumisesta, luoden turvaa. Aikuinen viestii turvallisuutta omalla käytöksellään, käyttäytymisellään sekä omilla tunneviesteillään kuten eleillään, hymyllään, ilmeillään, katseellaan ja äänensävyillään. Sensitiivinen aikuinen luo turvaa olemalla tunnetasolla lapsen saatavilla myös vaikeissa hetkissä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017, ss. 11, 33) Työ tulee perustaa hyvälle ja arvostavalle kohtaamiselle, sillä se lisää aina lapsen turvallisuuden tunnetta. Se luo myös pohjan hyvälle hoidolle, huolenpidolle, auttamiselle, kasvatukselle ja opetukselle. (Mattila, 2011, ss. 62, 48)

Lapsi tarvitsee jatkuvasti ja toistuvasti sekä tunteiden että asioiden jakamiskokemuksia, jotta voi tuntea turvaa. Asioiden jakamisessa lapsi voi kokea syvää luottamusta ja sitoutumista, antaen hänelle ydintunteen omasta arvostaan ja turvallisuudesta. (Karppinen & Pihlava, 2016, s. 123). Jakamiskokemukset voivat sisältää päivän tapahtumien käsittelyä, pettymyksiä sekä ilon aiheita. Kokemuksiaan jakaessa lapsi voi saada tilanteen mukaan tarvitsemaansa kannustusta, lohdutusta, rohkaisua, tukea tai kiitosta. (Nurmi ym., 2014, s. 74)

Turvallisuuden ja turvattomuuden tasapainon rakentumisessa on tärkeää, että aikuiset ovat valmiita jakamaan lapsen tunteita. Riittävän usein koetut jakamiskokemukset auttavat hallitsemaan pelkoja ja vähentävät turvattomuutta. Ilman aikuisen apua, vuorovaikutusta, tukea ja turvaa lapset saattavat jäädä tunnetilan kanssa yksin ja pelon valtaan. (Kirmanen, 2000, ss. 129–137)

5.3 Sosiaaliset turvallisuustekijät

Sosiaalisen turvallisuuden osa-alueeseen kuuluu lapsen mahdollisuus kehittyä turvallisesti yhteisöissä, jossa hän on ja vaikuttaa. Erityisesti lapsen lähiyhteisön sosiaaliset suhteet ja niiden laatu tulee huomioida, kun turvallisuutta tarkastellaan sosiaalipsykologisesta ja psykososiaalisen työn näkökulmista (Niemelä, 2000, s. 21). Erilaisiin ryhmiin kuuluminen, osallisuuden ja oikeudenmukaisuuden kokemukset ja sosiaalisten taitojen hallinta ovat merkittävä osa sosiaalista turvallisuutta (Hurme & Kyllönen 2014, ss. 29). Turvallisuuden näkökulmasta sosiaalisten taitojen hallintaan liittyy vahvasti tunne- ja turvataidot, joiden avulla edistetään kokonaisvaltaisesti lasten turvallista kasvua (Lajunen ym., 2016, s. 11).

Lapsen kasvua ja kehitystä ohjaa useat tekijät ja se tapahtuu monissa eri vaiheissa, mutta elämänkaarinäkökulmasta katsottuna yksikön kehityksessä korostuu ympäristön merkitys (Nurmi ym., 2014, s. 14). Vastavuoroisissa sosiaalisissa suhteissa turvallisuus rakentuu useimmiten suhteiden olemassaoloon. Erityisinä suhteina merkityksineen ja laatuineen toimivat kiintymyssuhteet. (Niemelä, 2000, s. 31; Vornanen, 2006, s. 122) Inhimillinen turvallisuus on koko elämää koskeva asia. Ihmissuhdeturvallisuuden ydinalueina ovat esimerkiksi erilaiset yhteisöt, missä ihmiset ovat ja elävät, kuten perhe-, työ-, koulu-, harrastus- tai asuinyhteisö. Jos näissä piireissä ilmenee jotain puutteita turvallisuudessa, ne lisäävät sekä aiheuttavat ihmisessä turvattomuutta (Niemelä, 2000, s. 31).

Perhe on luonnollisena yhteisönä elintärkeä turvan, jatkuvuuden ja hoivan lähde (Kraav & Lahikainen, 2000, ss. 91–93), sillä se parhaimmillaan luo turvaa sen jäsenilleen ylläpitämällä sekä edistämällä jatkuvuutta (Vornanen, 2006, s. 122). Kun ympärillä oleva yhteisö on turvallinen, se on ilmapiiriltään kannustava ja siihen liittyvät oleellisesti arvoina muun muassa oikeudenmukaisuus, tasa-arvo sekä kannustava ilmapiiri (Rauramo, 2012, s. 86).

Turvallisuutta lisäävät avoin viestintä ja lapselle tiedon jakaminen (Tikkanen ym., 2017, s. 14). Lapsen turvallisuuden tunteen kannalta on tärkeää, että lapsi saa ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti tietoa asioista. Puhumattomuus ja tiedottomuus lisää turvattomuuden tunnetta. (Lajunen ym., 2016, s. 12) Turvallisuuden tunteen kehittyminen edellyttää sen, että lapsi pystyy hallitsemaan konkreettisia arkielämän päivittäisiä rutiineja tai hänellä on tunne siitä, että läheiset aikuiset osaavat hallita tilannetta. (Kirmanen, 2000b, s. 142)

5.3.1 Yhteisön ja vanhemmuuden tukeminen

Lapsen ympäristöön liittyvät tekijät, esimerkiksi tämän perherakenne tai kasvuolojen fyysinen ja psyykkinen vakaus, vaikuttavat lapsen kasvuun joko vahvistaen tai heikentäen sitä. Tunne perusturvallisuudesta syntyy, kun lapsi luottaa häntä hoitaviin aikuisiin. Ympäristöllä on suuri merkitys sekä vaikutus lapsen turvallisuuden syntyyn. Se luo pohjaa luottamussuhteelle, joka on tärkeä ympäristö tutkimiselle, asioiden oppimiselle sekä sosiaaliselle että emotionaalille kehitykselle. Ympäristö myös suuntaa eri ikävaiheissa lapsen kiinnostuksen kohteita sekä käyttäytymistä. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun lapsen itsenäinen liikkuminen on vähäisempää ja selviytymiskeinot puutteelliset. Lapsen ja tämän ympäristön välinen vuorovaikutus on aina vastavuoroista: vanhemmat vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen ohjaten omalla toiminnallaan, ja lapsen ominaispiirteet, käyttäytyminen ja toiminta vaikuttavat hänen vanhempiensa käyttäytymiseen. (Nurmi ym., 2014, ss. 22–23)

Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta perheellä ja läheisillä ihmissuhteilla on merkityksellinen rooli turvallisen kasvu ympäristön takaajana (Vornanen, 2006, ss. 121–122). Perhettä pidetään lapsen varhaislapsuudessa kokemusten tärkeimpänä välittäjänä ja suodattajana. Ensimmäisen elinvuoden aikana tapahtuvat kehitysmuutokset ovat laajalaisemmat kuin minkään muun myöhemmän ikävaiheen. Alle 3-vuotiaana aivojen muovautuvuus ja uusien asioiden oppiminen ovat harvinaisen suurta ja kognitiivinen kehitys nopeaa. Näinä vuosina on tärkeää, että aikuinen tukee lapsen kehitystä, jolloin merkityksellisiksi ympäristöiksi muodostuvat koti ja päivähoido vuorovaikutussuhteineen. Myönteisessä kasvu ympäristössä aikuisen toiminnan sekä käyttäytymisen pohjana toimii välittäminen, lapsen arvostus, toimintojen johdonmukaisuus sekä ennakoitavuus. (Nurmi ym., 2014, ss. 22–23, 72)

Lapsen kasvun myötä tarve huolenpidolle ja läsnä olevalle aikuiselle muuttuu vaihteittain. Konkreettisen turvallisuuden, hoivan ja tuen tarvetta luovat erilaiset elämäntilanteet, tunteiden vaihtelut ja vireystilan muutokset. Aikuisen antama turva muotoutuu sen mukaan, mitä lapsi kussakin elämäntilanteessa tarvitsee. Turva antaa tilaa luovuudelle, vaistoille, empatialle sekä oppimiselle. (Mattila, 2011, s. 64)

Vaikka lapsen elämässä olisi paljon tärkeitä ihmisiä ja ammattilaisten rooli lapsen kehityksessä olisi merkittävä, eivät ne silti korvaa perhettä (Kraav & Lahikainen, 2000, ss. 101–105). Lapsen perherakenne, kasvuolot sekä muut ympäristöön liittyvät tekijät vaikuttavat lapsen turvalliseen kasvuun, joten myös lähiyhteisön tukeminen voi auttaa lapsen turvallisuuden tunteessa. Yhteisön suojaavia tekijöitä vahvistamalla voidaan tukea lapsen myönteistä kasvua. Yksittäisinä suojaavina tekijöinä ja turvallisuutta lisäävinä tekijöinä voivat toimia muun muassa läheiset ihmissuhteet. Jo se auttaa, jos lapsi pystyy hakemaan turvaa ja suojaa edes yhdeltä turvalliselta aikuiselta. (Nurmi ym., 2014, ss. 22–23, 73–74)

Lapsen kasvu ja kehitys ei tapahdu irrallaan tämän perheen kehityskulusta. Lapsen vanhempien tapoja ohjaavat heidän omat kasvukokemuksensa sekä tiedollinen ja emotionaalinen pätevyys lapsen kasvattajana. Puolisoiden keskinäissuhteesta saatava tuki, sekä lapsen omat persoonallisuustekijät, esimerkiksi temperamentti, vaikuttavat myös. (Nurmi ym., 2014, s. 72) Jotta voidaan vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta, pitää ottaa huomioon myös hänen vanhempansa, sillä lapsi tarvitsee vanhemmiltaan turvallisuutta, hyväksyntää ja huolenpitoa. Lapsen elämän tärkeimpiä asioita on suhde vanhempiin, sillä hän syntyy vanhemmilleen. Ihmissuhteena sitä ei voi verrata mihinkään muuhun. Vanhempien tarkoitus on turvata lasten elämää, mutta jos tässä ilmenee haasteita, tulee suhdetta tukea. Vanhemmuuden tukeminen on ensisijainen tehtävä, kun pyritään tukemaan lapsen hyvää ja turvallista kasvua. (Mattila, 2011, ss. 19, 55–56)

5.3.2 Osallisuus ja osallistuminen

Lapsen turvallisuus liittyy tämän jokapäiväiseen tekemiseen ja toimintaan, niin oppimiseen, harrastuksiin kuin vapaa-aikaankin. Se vaikuttaa oleellisesti elämän laatuun. Turvallisuuden lisäksi elämän hyvinvoinnin laadun osatekijöistä ovat yhteenkuuluvuus, tietäminen, ymmärtäminen sekä itsensä toteuttaminen. Lapsi tarvitsee osaamista ja mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen. (Tikkanen ym., 2017, s. 13)

Lapsi kokee sisäistä turvallisuuden ja hallinnan tunnetta, kun hän pystyy ymmärtämään mitä ympärillä tapahtuu ja mitä häneltä odotetaan. Keskeistä lapsen sisäisen turvallisuuden tunteen kehittymisen kannalta on tiedon jakaminen lapsen kanssa, jolloin hän saa tunteen

siitä, että ympärillä oleva elämä on jollain tavoin ymmärrettävissä ja hallittavissa. Ikä- ja kehitystason mukaisen tiedon avulla lapsi ymmärtää mitä ympärillä tapahtuu. Hänellä on käsitys siitä, että hän voi vaikuttaa ja hallita tapahtumien kulkua sekä osallistua päätöksen tekoon. Luottamus rakentuu itseen ja toisiin kun lapsi huomaa, että hänen tunteensa ja tarpeensa otetaan huomioon, vaikka niiden mukaan ei aina voitaisiinkaan toimia. Asiallisen tiedon puute saa aikaan lapsessa ilmiöiden ymmärtämättömyyttä ja hallitsemattomuutta, mitkä tuottavat turvattomuutta. (Lajunen ym., 2016, ss. 12–13)

Huumorilla ja leikkisyydellä voidaan lisätä turvan tunnetta, iloa sekä keskinäistä luottamusta. Lapsen ja aikuisen yhteinen leikki tukevat lapsen kehitystä monin tavoin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017, s.11) Leikkiä voidaan käyttää myös opetuksen sekä kuntoutuksen välineenä ja sen avulla voidaan arvioida lapsen kehitystä ja kasvua. Leikki heijastaa lapsen sosiaalisia taitoja kokonaisvaltaisella tavalla, mutta myös edistää niiden kehitystä. Leikillä on lapsen oppimiseen ja kehittymiseen valtava merkitys. Osallistuessa leikkimiseen muiden kanssa, lapsi oppii olemaan ja toimimaan ryhmän jäsenenä, olemaan empaattinen ja muodostamaan ystävyysuhteita. (Nurmi ym., 2014, ss. 70–71)

Tunnetaitokasvatuksella pyritään edistämään ihmisten välisissä suhteissa ilmenevää inhimillistä turvallisuutta ja sen subjektiivista kokemusta. Sen avulla pyritään tukemaan lapsen turvallista kehitystä vahvistamalla ja lisäämällä lapsen omia tunne- ja turvataitoja. Taitojen avulla vahvistetaan lapsen itsetuntemusta, -luottamusta ja -arvostusta ja sosiaalisia taitoja. Niillä lisätään lapsen tietoisuutta esimerkiksi omista fyysistä rajoista ja itsemääräämisoikeuksista. Ne auttavat lasta tunnistamaan mahdollisia uhkaavia tilanteita, jolloin lapsella on valmiuksia sekä rohkeutta suojella itseään. (Lajunen ym., 2016, ss. 11–12)

Lapsen on ensisijaisesti nähtävä itsensä arvokkaana, hyvän kohtelun ja huolenpidon arvoisena, jotta hän voisi käytännössä soveltaa oppimiaan turvaohjeita. Tunteet viestivät ja auttavat lasta. Kun tunteita oppii ymmärtämään, tunnistamaan ja huomioimaan, osaa kuunnella esimerkiksi omia hälytyskellojaan, itseään suojellen ja aikuisen apua pyytäen. Hyvät vuorovaikutustaidot auttavat sekä solmimaan että ylläpitämään hyviä ja tärkeitä ihmissuhteita, jotka voivat toimia lasta suojaavina tekijöinä. (Lajunen ym., 2016, ss. 11–12)

6 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen toteutusta vaiheittain. Aluksi esitellään tutkimuksen tavoitetta ja tarkoitusta tutkimuskysymyksineen. Luvussa kuvataan opinnäytetyössä käytettävää tutkimusmenetelmää sekä fenomenologis-hermeneuttisesta tutkimusotetta, joka valikoitui opinnäytetyöaiheen kokemusperäisyyden vuoksi. Tämän jälkeen tarkastellaan aineistonhankintaprosessia vaiheittain, jossa kuvataan kirjoituskutsua aineistonkeruumenetelmänä sekä aineistonanalyysimenetelmänä toiminutta sisällönanalyysia.

6.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mistä lapsen turvallisuuden tunne muodostuu ja löytää niitä tekijöitä, joilla on merkitystä lapsen turvallisuuden tunteeseen sitä ylläpitäen, lisäten tai edistäen. Opinnäytetyössä halutaan korostaa lapsen turvallisuuden merkitystä kuvaten kuinka kokonaisvaltainen tunne, ilmiö sekä käsite turvallisuus on.

Turvallisuutta kuvataan työntekijöitten kokemuksellisesta näkökulmasta: kuinka työntekijät ovat kokeneet, että lapsen turvallisuuden tunnetta on voitu vahvistaa ja minkälaiset menetelmät, keinot ja tavat he ovat todenneet hyväksi. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain mukaista perhetyötä tekevä yhdistys, Kanta-Hämeen perhetyö ry (Kanta-Hämeen perhetyö ry, n.d.). Kerättyjä tietoja lapsen turvallisuudesta sekä turvallisuuden tunteesta voidaan hyödyntää tilaajan eri toiminnoissa, yksiköissä sekä työntekijöiden työskentelyssä.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitkä tekijät vaikuttavat lapsen turvallisuuden tunteeseen?
2. Mistä lapsen turvallisuuden tunne muodostuu ja miten sitä voidaan vahvistaa työntekijöiden näkökulmasta?

6.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullista tutkimusta voidaan kuvata eri ilmaisuin kuten pehmeänä, ymmärtävänä, tulkinnallisena sekä ihmistieteellisenä tutkimuksena. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 16) Siinä pyritään tutkimaan sekä kuvaamaan todellista ja moninaista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tähän vaikuttavat tutkijan omat arvolähtökohdat ja tulkinnat, joten objektiivinen tulkinta on lähes mahdotonta. (Hirsjärvi ym., 2007 ss. 157 & 160) Lähtökohtana toimii tiedon kokonaisvaltainen hankkiminen sekä aineiston yksityiskohtainen tarkastelu. Pyrkimyksenä ei ole eri hypoteesien tai jonkun tietyn teorian testaaminen eikä olemassa olevien väittämien todentaminen, vaan jonkin uuden, odottamattoman asian löytäminen paljastaminen aiheesta. (Hirsjärvi ym., 2007 ss. 157 & 160)

Laadullista tutkimusta tehdessä pyritään ennemminkin ymmärtämään jotain toimintaa tai kuvaamaan tiettyä ilmiötä, kuin selittämään niitä tai muodostamaan tilastollisia tai numeraalisia yleistyksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 33–34, 98; Eskola & Suoranta, 2003, s. 13). Ihmistä tutkivien tieteiden metodina ymmärtäminen kuvataan eläytymisenä tutkimuskohteisiin liittyvään henkiseen ilmapiiriin, tunteisiin, ajatuksiin sekä motiiveihin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 33–34).

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, s. 160) mukaan laadullista tutkimusta tehdessä aineiston keruussa suositaan enemmän ihmistä ja keruu tapahtuu luonnollisista, todellisista tilanteista käsin. Kun kvantitatiivisessa hankitaan tietoa erilaisten mittausvälineiden avulla, laadullisessa tutkimuksessa tutkija luottaa enemmän omaan havaintoihinsa ja tutkittaviensa kanssa tapahtuneeseen vuorovaikutukseen.

6.3 Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote

Tutkimusotteena käytetään fenomenologis-hermeneuttista perinnettä, sillä tutkimuksessa tutkitaan lasten turvallisuuden tunnetta ja sitä tarkastellaan työntekijöiden kokemusten näkökulmasta. Molemmissa tapauksissa on korostettuna sekä lasten että työntekijöiden kokemuksellisuus. Kun tutkitaan ihmisen kokemuksia, tutkitaan myös kokemusten rakennetta ja merkitystä (Laine, 2018, s. 31). Turvallisuuden tutkiminen on haasteellista, sillä

käsitteenäkin se on hyvin monikerroksinen ja se koostuu useasta eri tekijästä yhdistyen ihmisen kokemuksellisuuteen (Lahikainen, 2000, s. 61; Vornanen, 2006, ss. 122, 124, 138).

Fenomenologisen tutkimuksen lähtökohtana on ihmiskäsitys. Ihminen toimii sekä tutkijana että tutkimuskohteena. Käsitys ihmisestä sisältää sen minkälainen ihminen on tutkimuskohteena, miten ja minkälaista tietoa kohteesta saadaan. Sekä fenomenologisessa että siihen läheisesti kuuluvassa hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 37–41; Laine, 2018, ss. 33–34)

Fenomenologinen tutkimusote sisältää merkitysteorian, jossa kuvataan ihmisten suhdetta todellisuuteen. Ihmiset elävät maailmassa, joka rakentuu heidän toimestaan, mutta myös ihmiset rakentuvat suhteessa maailmaan. Jokainen tarkastelee omasta perspektiivistänsä tätä vastavuoroista suhdetta. Teorian mukaan ihminen on pohjimmiltaan yhteisöllinen kulttuuriolento, ja kokemuksellisuus on ihmisen maailmasuhteen perusmuoto. Todellisuus avautuu moninaisten, ihmeellisten ja usein myös yhteisesti ymmärrettyjen merkitysten kautta. Merkitykset eivät ole kuitenkaan synnynnäisiä, vaan ne synnyttää yhteisö, jossa ihminen kasvaa ja kasvatetaan. (Laine, 2018, ss.29–31; Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 39–42)

Tutkimusotteen avulla käsitteellistetään tutkittavaa ilmiötä. Tutkittava joutuu pohtimaan kokemustaan osallistuessaan tutkimukseen ja pyrkii pukemaan ne mahdollisimman kuvaileviksi sanoiksi. Tutkija taas pyrkii löytämään tutkittavan ilmaisuista mahdollisimman oikean tulkinnan. Tässä näkyy tutkimuksen rakenteen kaksitasoisuus. Perustason muodostaa tutkittavan itse koettu elämä sellaisena kuin se tutkijalle ilmaistaan. Toinen taso rakentuu itse tutkimuksesta, joka kohdistuu perustasoon, jolloin tutkija pyrkii käsitteellistämään sen tason merkityksiä. Ihmisen kokemuksia sekä heidän elämänsä merkityksiä voidaan lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla, eivätkä ne ole tutkimisluonteeltaan niin faktisia kuin esimerkiksi materiaaliset kappaleet. (Laine 2018, ss. 33–34)

6.4 Aineistonkeruu kirjoituskutsun avulla

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kirjoituskutsua (Liite 2). Se lähetettiin yhdistyksen henkilökunnalle, sosiaalihuoltolain mukaista ehkäisevää lastensuojelutyötä tekeville

työntekijöille. Kirjoituskutsun tarkoituksena oli saada selville henkilökunnan kokemuksia, kuinka lapsen turvallisuuden tunnetta voidaan lisätä. Kohderyhmä sekä kirjoituskutsu aineistonkeruumenetelmänä valikoituivat tarkoituksen mukaisesti (Hirsjärvi ym., 2007, s. 160), muun muassa opinnäytetyön aiheen haasteellisuuden, monikerroksisuuden ja kokemusperäisyyden takia.

Useampi tekijä vaikutti kyseisen aineistonkeruumenetelmän valitsemiseen. Yksi merkittävä syy oli se, että kirjoituskutsun avulla saatiin yksityisiä, narratiivisia kirjoitelmia, jotka olivat jo valmiiksi tekstimuodossa eikä litterointia tarvinnut tehdä. Narratiivilla tarkoitetaan kertomusta, tarinaa tai tapahtumien kulkua. Kertomukset ovat myös voimakkaita välineitä ja työkaluja, ne toimivat sekä tiedon välittäjinä että tuottajina. Niiden avulla pystytään ymmärtämään ja jäsentämään helpommin elämää, elämän tapahtumia, ihmisiä, itseä, asioita ja asioiden yhteyksiä. Tiedon hankinta ja muodostaminen tapahtuvat niiden avulla luontevasti. (Hirsjärvi ym., 2007, s. 213; Heikkinen, 2018, s. 170)

Toisena syynä vaikutti se, että laadullista tutkimusta tehdessä ja aineiston hankinnassa tulisi toteuttaa tapaa, jossa tutkittavien näkökulmat sekä ääni tulevat parhaiten esille ja kuuluviin (Hirsjärvi ym., 2007, s. 160). Kolmantena syynä oli, että kirjoituskutsun avulla vuorotyötä tekevät työntekijät pystyivät osallistumaan matalalla kynnyksellä, nimettöminä, missä ja milloin tahtoivat ja siinä aikataulussa, joka heille sopi parhaiten. Osallistumisen esteeksi ei täten tullut esimerkiksi ajankohta, osallistujan työvuoro tai paikkakunta. Osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Kirjoituksen kautta työntekijät saivat pohtia heille merkityksellisiä asioita kaikessa rauhassa, kirjottaen omalla tavallaan ja tyyllillään.

Kirjoituskutsun toteuttaminen oli käytännöllisistä syistä myös helpompaa ja monipuolisempaa kuin esimerkiksi haastattelu. Haastattelutilanteessa ei olisi välttämättä saanut aiheesta tarpeeksi tietoa, jolloin tutkimuksen kannalta monia oleellisia tietoja olisi saattanut jäädä pois. Myös vallitseva COVID-19-pandemiatilanne vaikutti aineistonkeruumenetelmän lopulliseen valintaan.

Yksityisten dokumenttien lähtökohtana on, että kirjoittajalla on riittävät kirjalliset kyvyt, jotta hän pystyy kirjallisesti ilmaisemaan itseään (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 97).

Työntekijöille kirjottaminen on arkipäiväistä ja tulee jopa luonnostaan sosiaalialan työkentillä

tarvittavien kirjausten ja dokumentointien takia. Olettamusta tukivat myös korkeakoulututkinto, ikä, kokemus ja työn luonne.

Laadullista tutkimusta tehdessä ilmiötä pyritään kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, lisäämällä ymmärrystä aiheen ympärille. On tärkeää, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja että heillä on entuudestaan omakohtaista kokemusta asiaan liittyen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98) Yhdistyksen työntekijöillä on runsaasti tietoa, taitoa sekä kokemusta asian tiimoilta, sillä he toimivat laaja-alaisesti asiakastyössä lasten ja perheiden kanssa. Vuosien ajan he ovat törmänneet useisiin menetelmiin ja keinoihin, miten lasten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta pystytään edistämään sekä vahvistamaan. Työntekijöiden oletettiin tietävän aiheesta myös aivan konkreettisella tasolla. Jokaisella on omat vahvuusalueensa, ja he tietävät hyväksi koettuja menetelmiä.

Aineistonkeruu toteutettiin kirjoituskutsun (Liite 2) avulla maaliskuun 2021 aikana. Tavoitteena oli saada 6–7 osallistujaa. Kirjoituskutsuun sisällytettiin apukysymyksiä, joiden avulla oli helpompi kirjoittaa aiheeseen liittyen. Kirjoituskutsu lähetettiin sähköpostilla yhdistyksen toiminnanjohtajan kautta kaikille yhdistyksen työntekijöille.

6.5 Aineiston analyysi sisällönanalyysillä

Opinnäytetyön aineiston analyysimenetelmänä käytettiin laadullista aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on hyvä perusanalyysimenetelmä. Sen avulla voidaan analysoida, kun kuvataan fenomenologisessa tutkimuksessa ihmisten kokemuksia ja käsityksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 103, 20) Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä sanallinen ja tiivistetty kuvaus selkeässä muodossa, kadottamatta sen sisältämää tärkeää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 122) Sisällönanalyysiin kuuluu aineiston kuvaaminen, luokittelu, yhdistäminen ja selittäminen (Hirsjärvi ym., 2007, ss. 217–218).

Sisällönanalyysissä viitekehityksenä voi olla joko aineisto tai teoria. Aineistolähtöisessä analyysissä viitekehityksenä on nimensä mukaan aineisto ja teorialähtöisen jokin teoria, malli tai teoreettinen rakennelma. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 103–104) Aineistolähtöisen

analyysin tarkoituksena on lisätä informaatioarvoa ja luoda hajanaiseen aineistoon selkeyttä tekemällä tutkimusaineistosta yhtenäinen teoreettinen kokonaisuus.

Aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysi tapahtuu kolmevaiheisena prosessina. Siihen kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineistoin klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi, mikä on teoreettisten käsitteiden luomista. Ennen analyysin aloittamista tapahtuu analyysiyksikön määrittely, jota ohjaavat tutkimuksen tarkoitus ja aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 108, 122) Tässä tutkimuksessa analyysiyksiköksi muodostuivat lauseet ja ajatuskokonaisuudet.

Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan sekä päättelyyn. Se etenee prosessimaisesti empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Tutkija muodostaa abstrahoinnissa laatimiensa käsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 127) Sisällönanalyysin avulla laadullista aineistoa tiivistetään ja läpikäydessä sitä pilkotaan. Kerätty analyysi hajotetaan sisällönanalyysissa aluksi osiin pelkistetyiksi ilmaisuiksi. Näitä aletaan käsitteellistämään ja ryhmittelemään erilaisten aihepiirien mukaan etsien eroja tai yhtäläisyyksiä erittelemällä. Jotta pystytään tekemään luotettavaa päättelyä ja tulkintaa, tulee aineisto koota uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 103–108, 122)

Tutkimuksen ydinasia on kerätty aineisto, sen analyysi, tulkinta ja niiden perusteella tehdyt johtopäätökset. Analyysivaihe on tärkeä, sillä siinä selviää, minkälaisia vastauksia tutkimusongelmiin ja -kysymyksiin saadaan. Analyysivaiheessa voi myös selvittää, onko alkuperäisten ongelmien asettelu tehty oikein. (Hirsjärvi ym., 2007, s. 216)

Sisällönanalyysissa tulee ensin tehdä vahva päätös siitä, mikä kyseisessä aineistossa on kiinnostavaa, jolloin kaikki muu tieto jää tutkimuksesta pois. Rajaus on tärkeää, sillä tutkimuksen aineistosta löytyy aina monia kiinnostavia asioita, jotka eivät ole kuitenkaan kyseisen tutkimuksen kannalta tärkeitä. Merkityt asiat kerätään yhteen, erilleen muusta aineistosta, jonka jälkeen aineisto luokitellaan tutkijan haluamalla tavalla. Lopuksi aineistosta kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 104–105)

Aineiston käsittely ja sen kerääminen tapahtui osittain samanaikaisesti, eikä vain tutkimusprosessin yhdessä vaiheessa. Tämä on mahdollista kvalitatiivista tutkimusta

tehdessä. Aineiston analysointi aloitettiin heti aineistonkeruun eli ”kenttävaiheen” jälkeen. (Hirsjärvi ym., 2007, s. 218) Kun osallistujat olivat palauttaneet omaan tahtiinsa ja sovittuun päivämäärään mennessä kirjoitelmansa, aloitettiin analyysi aineiston järjestämisestä eli sen koonnista.

Tutkimusaineisto koostuu 7 työntekijän kirjoituskutsuista. Kirjoitusten sivumäärä vaihteli noin sivusta kolmeen sivuun. Kirjoitelmat koottiin yhteen Word-tiedostoon, jolloin tekstiä oli yhteensä 12 sivua (fontti Calibri, fonttikoko 11, riviväli 1,5). Jokainen osallistuja sisällytti tekstiinsä tai sähköpostiinsa omat henkilötietonsa. Koska tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan kerätä eikä käsitellä henkilötietoja, vain työntekijöiden kokemuksia aiheesta, osallistujille keksittiin omat nimimerkit analyysivaihetta helpottamaan. Nimimerkit on otettu myöhemmin pois suorista lainauksista tutkimustuloksia avatessa.

Aineiston kokoamisen jälkeen alkoi aineiston redusointi eli pelkistäminen. Redusoinnissa alkuperäisaineistosta karsitaan kaikki asiat, jotka ovat tutkimuksen valossa epäolennaisia. Talteen otetaan vain ne, jotka ovat tutkimukselle merkittäviä asioita. Aineistoa tiivistettiin pilkkomalla sitä osiin. Pelkistäminen tapahtui niin, että alkuperäisaineistosta etsittiin tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja, tutkimuskysymyksiin vastaavia sekä tutkimukseen liittyviä asioita. Alkuperäisistä ilmauksista tehtiin tiivistetyt ja pelkistetyt ilmaukset. Pelkistetyt ilmaisut listattiin allekkain aineistosta mitään kadottamatta, jossa luotiin pohja klusteroinnille. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 123–124)

Aineistossa käytetyt ilmaisut sekä lainaukset pyrittiin valitsemaan niin, että alkuperäisen kirjoittajan anonymiteetti säilyisi mahdollisimman hyvin. Pelkistämisvaiheessa huomattiin, että samasta lausumasta löytyi useampiakin pelkistettyjä ilmauksia. Kirjoitukset olivat erilaisia, mutta jokaisesta kirjoituksesta löytyi paljon yhteneväisyyksiä: toistuvia asioita, ajatuksia ja teemoja sekä samankaltaisia kokemuksia. Suurin osa vastaajista työskenteli yhdistyksen eri yksiköissä, joten työnkuvat poikkeavat toisistaan. Tämä nähdään kuitenkin vain rikastuttavana tekijänä tätä opinnäytetyötä ajatellen, sillä tietoa saatiin laajalta sektorilta. Tiloihin, paikkoihin tai asiakkaisiin viittaavat suorat ilmaisut jätettiin pois tai ne on muutettu yleisempään muotoon. Selkeitä sanojen kirjoitusvirheitä on myös korjattu.

Klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta otetut alkuperäisilmaisut käytiin läpi tarkasti. Se toteutettiin taulukon avulla, johon jaoteltiin aineistosta etsittyjä käsitteitä kuvaavia eroavaisuuksia sekä samanlaisuuksia. Aluksi klusterointi tapahtui tietokoneella: samaan aihepiiriin liittyvät ilmaisut saivat omat värinsä ja ne liitettiin omaan ryhmään. Pian kuitenkin hahmottamisen selkeyttämiseksi aineisto tulostettiin ja tehtiin sama ryhmittely lattialle. Samat lasten turvallisuuteen liittyvät ilmiöt ja kuvaavat käsitteet yhdistettiin ja ryhmiteltiin, jolloin syntyi useita alaluokkia. Alaluokat nimettiin mahdollisimman tarkasti sisältöä kuvaavilla selkeillä käsitteillä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 123–125)

Aineiston tiivistäminen tapahtui luokittelussa, sillä yksittäiset tekijät sisällytettiin yleisimpiin käsitteisiin. Klusteroinnissa luodaan pohjaa tutkimuksen perusrakenteelle synnyttäen alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Alkuperäisdatasta muodostetuista pelkistetyistä ilmauksista tehtiin ryhmitellyt alaluokat. Alaluokiksi kutsuttiin käsitteiden ryhmittelyä ja jokainen alaluokka nimettiin sen sisällön mukaan. Luokittelu tapahtui niin, että alaluokkia yhdistelemällä syntyivät yläluokat ja yläluokkia yhdistelemällä muodostui pääluokkia. Pääluokat saivat nimensä aineistosta esiintyvän ilmiötä kuvaavan aiheen mukaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 124–125)

Klusteroinnin eri vaiheissa ryhmät muuttuivat vielä jonkin verran. Ne yhdistyivät muiden ryhmien kanssa tai niiden sisältö tarkentui entisestään. Alkuperäiseen aineistoon palattiin klusteroinnin jokaisessa vaiheessa. Tällä pyrittiin varmistamaan se, että tehdyt johtopäätökset ovat luotettavia ja tulevat varmasti alkuperäisaineistosta.

Analyysiprosessivaiheiden kuvauksen havainnollistamiseksi on laadittu seuraavassa kuvassa (Kuva 3) oleva taulukko. Siinä on nähtävillä alkuperäisilmaisuista pelkistämiseen, klusteroinnin kautta syntynyt alaluokka ja lopulta abstrahoinnin kautta muodostunut pääluokka.

Kuva 3. Esimerkki analyysiprosessin eri vaiheista.

ALKUPERÄINEN ILMAISU	PELKISTETTY VERSIO	SYNTYNYT ALALUOKKA	SYNTYNYT PÄÄLUOKKA
Lapsen aikana puhutaan vain lapsen ikä- ja kehitystasoon nähden soveltuvia asioita eli "lasten asioita". "Aikuisten asiat" käsitellään aikuisten kesken, ja niitä ei lähdetä ruotimaan lapsen aikana. <i>H3</i>	Työntekijä rajaa aikuisten puheenaiheita lapsen kehitystasoon sopiviksi	Rajaaminen	Vanhemmuuden tukeminen
Joskus joudumme myös äidin puolesta siirrellä lapselle vaarallisia asioita lapsen ulottumattomiin; veitsiä, tupakoita, aikuisen lääkkeitä. <i>H5</i>	Työntekijä suojelee lasta siirtämällä pois lapselle vaarallisia asioita tämän ulottumiin		
Ohjaajat esimerkiksi tarkistavat tapaajavanhemman tapaamiskunnan, rajaavat lapsille epäsopivia puheenaiheita (esim aikuisten asiat...) <i>H4</i>	Työntekijät rajaavat aikuisten epäsopivat puheet lasten kuullen		
Lapsen aikana ei puhuta aikuisten asioita vaan ne rajataan pois. Tällöin myös vastuu aikuisten asioista säilyy aikuisella, eikä lapsi joudu kantamaan huolta, murhetta, aikuisten tunteita, tunnekuormaa tai liikaa vastuuta. <i>H3</i>	Työntekijä rajaa pois lapsen aikana aikuisten puheet, ettei lapsi joudu kantamaan aikuisten vastuuta.		

Aineiston klusteroinnin jälkeen oli aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, mutta klusterointi on myös osa abstrahointiprosessia. Abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja teoreettisia käsitteitä muodostetaan valikoidun tiedon perusteella. Käsitteellistämässä edetään vähitellen, alkuperäisdatan käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja siitä johtopäätöksiin. Abstrahoinnissa luokituksia yhdistellään niin kauan kuin se on vain mahdollista aineiston näkökulmasta. Kaiken pelkistämisen, ryhmittelyn ja käsitteellistämisen jälkeen alkuperäisdatan tulee näkyä ja säilyä aineistossa. Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä tehtäessä yhdistellään käsitteitä, jolloin saadaan tutkimustehtävään vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 124–127)

Alaluokkia muodostui yhteensä 20, joista syntyi kahdeksan yläluokkaa. Yläluokista muodostui vielä kolme pääluokkaa. Kaikissa analyysin eri vaiheissa sekä johtopäätöksiä tehdessä on pyritty ymmärtämään tutkittavia heidän omista näkökulmistaan sekä ottamaan talteen niitä merkityksiä, mitä kyseiset asiat tutkittaville tarkoittavat (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 127).

7 Tutkimustulokset ja johtopäätökset

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tuloksia, jotka vastaavat luvussa 6 esitettyihin tutkimuskysymyksiin ”Mitkä tekijät vaikuttavat lapsen turvallisuuden tunteeseen?” ja ” Mistä lapsen turvallisuuden tunne muodostuu ja miten sitä voidaan vahvistaa työntekijöiden näkökulmasta?”. Aineiston analyysin kautta syntyi kolme pääluokkaa, jotka ovat vanhemmuuden tukeminen, rakkautta ja rajoja – lapsen turvallisuutta tukeva toiminta sekä minä pystyn vaikuttamaan – työntekijän rooli.

Lukemisen selkeyttämiseksi tutkimustulokset on eritelty alaotsikoiden alle pää- ja yläluokkineen. Tulosten esittämistä elävöitetään käyttämällä runsaasti suoria lainauksia tutkimusaineistosta. Lainaukset myös tukevat analyysia ja työn luotettavuutta. (Hirsjärvi ym., 2007 ss. 27, 228) Aineiston analyysin kautta syntyneet pää- ja yläluokat ovat havainnollistettuna alla olevassa kuvassa (Kuva 4).

Kuva 4. Aineiston analyysin kautta syntyneet pääluokat yläluokkineen.

7.1 Vanhemmuuden tukeminen

Tutkimusaineistosta tuli vahvasti esille vanhemmuuden tukeminen ja se mainittiin useasti. Tämä pääluokka rakentui kolmesta yläluokasta: ohjaus ja opettaminen, itsetunnon

vahvistaminen ja tukeminen sekä käännteinen vanhemmuus. Käännteisellä vanhemmuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi ottaa vanhemman roolin kantamalla vastuuta ja huolehtimalla.

Vastaajien mukaan osa työstä on suoraan lapseen kohdistuvaa, mutta suuri osa työstä on vanhemman tai vanhempien kanssa tehtävää. Lähes kaikki vastaajat kirjoittivat, kuinka lapsen turvallisuuden tunteen kehittymiseen ja vahvistamiseen vaikuttaa oleellisesti vanhemmuus sekä vanhempien itse kokema turvallisuus. Myös vanhempien omat lapsuudenkokemukset, traumat ja ongelmat vaikuttavat lapseen ja täten myös lapsen turvallisuuteen. Monet asiat ovat ylisukupolvisia ja siirtyvät vanhemmilta lapsille. Jos vanhempi on itse turvaton, peloissaan tai ahdistunut, on silloin vaikea tukea lapsen turvallisuutta tai turvallista kasvua ja kehitystä lapsen kehitystason mukaisesti.

Lasten turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa vanhemman (tai vanhempien) kokema turvallisuus tai turvattomuus.

Työtä tehdään myös aikuisten, vanhempien, kautta. Vanhempien tukeminen ja heidän turvallisuuden tunteen lisääminen on oleellinen asia lapsen turvallisuuden tunteen kannalta.

Mitä voimakkaampaa vanhemman kokema turvattomuus ja siihen liittyvä ahdistus on, sitä todennäköisemmin vanhemman kyky vastaanottaa lapsen tunne- ja muita tärkeitä viestejä omaan mieleensä käsiteltäväksi, säilöttäväksi ja palautettavaksi siedettävämmässä muodossa takaisin lapselle, on ainakin tilapäisesti heikentynyt. Vanhempaa tukemalla ja auttamalla luodaan edellytyksiä, jotka epäsuorasti lisää lapsen turvallisuuden tunnetta.

Lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa myös se, ovatko vanhemmat osanneet olla lapselle vanhempia. Jos lapsi ei saa osakseen tarvittavaa hoivaa ja huolenpitoa, lapsen turvattomuus lisääntyy. Jotta voidaan auttaa ja tukea lasta, tulee auttaa myös lapsen ympärillä olevia tärkeitä ihmisiä. Lapsen turvallisuuden tunteen kannalta vanhempien turvallisuuden tunteen lisääminen on oleellinen asia. Vanhempia auttamalla, vanhemmuutta tukemalla ja heidän turvallisuuden tunteen lisäämisellä vaikutetaan lapsen turvallisuuteen. Kuten Mattilakin (2011, ss. 19, 55–56) toteaa: jos halutaan tukea lapsen turvallisuuden tunnetta, tulisi myös vahvistaa niitä keinoja, joilla vanhempi pystyisi olemaan turvallinen

aikuinen lapselle, hänen tarvitessaan aikuista huolenpidon ja turvan antajana sekä lohduttajana.

Ovatko vanhemmat olleet tukena ja turvana ja osanneet vastata lapsen tarpeisiin niin henkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti. Mikäli vanhempi ei ole vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa ja lapsi jää vaille aikuisen läsnäoloa, huomiota ja läheisyyttä, lapsesta helpommin kasvaa turvaton. Eli vanhemmuus vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteen muodostumiseen.

Vastaajat kirjoittivat työn olevan monipuolista, ja sitä tehdään vanhempien kanssa, heitä ohjaten ja opettaen. Tämä tapahtuu muun muassa mallintamalla, sanoittamalla, neuvomalla, antamalla informaatiota ja rajaamalla. Aikuisten toiminnan ja puheiden rajaaminen, roolitukset ja vastuut korostuivat vastaajien kirjoituksissa. Aikuisten asiat kuormittavat lasta luoden turvattomuutta. Sen vuoksi työntekijän tulee olla herkkänä ja tarkkana rajaamisessa. Vastaajien kirjoitelmien mukaan työntekijöiden tulisi korostaa lapselle, että aikuinen kantaa vastuun. Lapselle ei saisi tulla vastuuta aikuisten asioista.

Lapsen aikana puhutaan vain lapsen ikä- ja kehitystasoon nähden soveltuvia asioita eli "lasten asioita". "Aikuisten asiat" käsitellään aikuisten kesken, ja niitä ei lähdetä ruotimaan lapsen aikana. Esimerkiksi äidin rahahuolet ja ihmissuhteet, sosiaalityöhön ja sijoitukseen liittyvät asiat tai järjestelyihin liittyvät asiat eivät ole lasten asioita.

Lapsen aikana ei puhuta aikuisten asioita vaan ne rajataan pois. Tällöin myös vastuu aikuisten asioista säilyy aikuisella, eikä lapsi joudu kantamaan huolta, murhetta, aikuisten tunteita, tunnekuormaa tai liikaa vastuuta.

Vanhemman itsetunnon vahvistaminen tukee vanhemmuutta ja auttaa vanhempaa olemaan lapselle turvallinen aikuinen, jota lapsi tarvitsee. Tämä tapahtuu esimerkiksi rohkaisemisen, kannustamisen, positiivisten asioiden huomaamisen ja niiden ääneen sanomisen kautta.

Puhun positiivista kannustavaa puhetta äidille siitä, mitä näen. "Katso kuinka vauvasi katsoo sinua, hänellä on sylissäsi hyvä olla.". "Kylläpä sinä hienosti

mietit vauvan kannalta tätä tilannetta ja miten vauvan on kaikista turvallisinta olla."

Lapsen turvallisuutta vahvistaa tieto siitä, että myös vanhempi saa apua ja tukea. Usein lapsilla on huoli omista vanhemmistaan, jolloin lapset ottavat aikuisen roolin huolehtimalla, tukemalla ja kantamalla vastuuta. Lapselle on tärkeää korostaa, että aikuinenkin saa apua eikä lapsen tarvitse kantaa huolta vanhemmistaan tai vanhemmistaan.

Lapsi huolehtii usein vanhemmistaan, ja tärkeää on sanoittaa sitä, että aikuinenkin saa apua. Lapsen ei tarvitse olla aikuisen tuki tai turva.

Todella tärkeää on myös muistaa tuoda sitä esille, että tilanteessa kaikki saavat apua, niin lapsi ja hänen huoltajansa kuin myös väkivallan tekijä, vaikkei mukana olekaan. Mikäli lapsella on huolta vanhempiensa jaksamisesta, on tärkeää luoda luottamusta siihen, että nämä saavat apua.

7.2 Rakkautta ja rajoja – lapsen turvallisuutta tukeva toiminta

Rakkautta ja rajoja – lapsen turvallisuutta tukeva toiminta -pääluokka muodostui kolmesta yläluokasta: kohtaaminen ja läsnäolo, vuorovaikutus ja kommunikointi sekä rakenteet: säännöt, rajat ja rutiinit. Yläluokkina nämä kolme nivoutuivat kirjoituksissa vahvasti toisiinsa, mikä näkyy myös tulosten esittelyssä. Pääluokan nimessä oleva kielikuva, ”Rajoja ja rakkautta”, viittaa lapsen yksilölliseen kohtaamiseen, läsnäolemiseen, kuulemiseen sekä lapselle asetettuihin rajoihin ja sääntöihin, jotka luovat hänelle turvaa.

Lähes kaikki vastaajat korostivat läsnäolon ja kohtaamisen tärkeyttä sekä välittämisen näyttämistä turvallisuutta tukevana toimintana. Erityisesti lapsen kohtaamisella on suuri merkitys lapsen turvallisuuden tunteen tukemisessa. Työntekijän läsnäolon ja yksilöllisen kohtaamisen tarkoitus on rauhoittaa ja vakauttaa. Sen tarkoituksena on myös viestiä hyväksyntää, ymmärtämistä ja välittämistä, esimerkiksi erilaisin elein ja katsekontaktin avulla. Turvallisuutta voidaan lisätä huomioimisella, tukemisella, kannustamisella, rohkaisemisella sekä tarvittaessa myös perustarpeista huolehtimalla. Vastaajat kuvailivat lapsen kohtaamista läsnä ja saatavilla olemisella, hetkessä elämisellä sekä hyväksynnän ja

huomion osoittamisella. Vastaajien mukaan työntekijöiden tulisi olla tilanteissa lapselle saatavilla ja läsnä, niin fyysisesti kuin emotionaalisestikin. Eräs vastaajista selitti asettuvansa työntekijänä aivan lapsen tasolle, istumaan lattialle lapsen lähelle ja antaa lapsen itse lähestyä häntä.

Ajattelen, että asiakkaan kohtaamisella on työssäni suurin merkitys. Miten kohtaan toisen ihmisen: ystävällisesti, empaattisesti, olemalla aidosti läsnä ja kiinnostunut. Kohtaamisen tarvitaan aikaa, rauhaa ja levollisuutta, sen äärelle pysähdytään.

Turvallista kohtaamista luo kiireettömyys, hyväksynnän osoittaminen niin sanallisesti kuin sanattomasti, lempeys.

Lapsen turvallisuuden tunne alkaa mielestäni oikeastaan siitä että lapsi tulee kohdatuksi. Ikätasonsa, ymmärryksensä ja luonteensa mukaan sopivalla tavalla.

Vastaajat painottivat lapsen edun, osallisuuden, näkökulman ja toimijuuden ajattelemista sekä lapsen puolella olemista. Moni koki lapsen edun ensisijaisuuden työn tärkeimmäksi ”säännöksi” ja keskeisimmäksi asiaksi. Vastaajat työskentelevät asiakkaiden tarpeiden mukaan. Jokainen lapsi ja perhe on erilainen, ja heille sopivat erilaiset turvallisuutta tukevat keinot. Asiakkaiden yksilölliset ominaisuudet otetaan huomioon ja heitä kuunnellaan. Työntekijät huolehtivat, että tapaamiset sujuvat lapsen edun mukaisesti. Lasta kuunnellaan ja osallistetaan sekä yksilöllisyys ja persoona huomioidaan.

Eri lapset hyötyvät erilaisista menetelmistä ja avainasemassa onkin se, että työntekijä tunnistaa sen, mikä juuri kyseiselle lapselle sopii ja mitä kautta hän pääsisi parhaiten purkamaan tunteitaan hänelle mielekkäällä tavalla.

Työni keskeisin asia on juuri lapsen turvallisuuden varmistaminen. Lapsen etu tulee olla aina ensimmäisenä. Eli lähtökohtaisesti minun tulee lisätä ja luoda lapselle turvallisuuden tunnetta, eikä siitä asiasta voi tinkiä.

Turvallisuutta voidaan luoda erilaisin elein, joilla osoitetaan ja viestitään, että lapsen kokemuksilla on merkitystä ja niitä kuunnellaan. Eräs vastaajista kertoi, että yksi

tärkeimmistä asioista lapsen turvallisuuden tunteen kannalta on lapsen kokemus siitä, että juuri hänellä on merkitystä ja juuri häntä pidetään tärkeänä. Lapsen omat kokemukset tilanteista, joissa hän voi kertoa tarvittaessa häntä askarruttavista asioista ja että työntekijät pitävät niitä tärkeinä ovat merkittäviä. Lapselle tulee tätä kautta tietynlaista toimijuutta ja saa kokea, että aikuiset ympärillä ovat turvallisia ja luottamuksen arvoisia ja lapsi itse on arvokas.

Työntekijän tarvitsee olla vilpittömän kiinnostunut lapsesta, kohdata ja kuulla aidosti pysähtyen ja lapselle tilaa antaen.

Haluaisin ehkä nostaa yhtenä tärkeimmistä esille sitä, että lapselle annetaan tilanteessa toimijuutta sitä kautta että hänen mielipidettään pidetään tärkeänä ja kannustetaan kertomaan tunteistaan ja mielipiteistään sekä työntekijöille että vanhemmalle/vanhemmille. Tällä voi olla laajatkin vaikutukset siihen että lapsella on luottamusta siihen että tilanne paranee ja että hänen kokemuksillaan on merkitystä ja että niitä kuunnellaan ja hän pystyy tuomaan tunteitaan esille häntä auttaville tahoille.

Puhuminen ja keskustelu kokonaisuudessaan koettiin lapsen turvallisuuden tunnetta lisäävänä tekijänä. Vuorovaikutusta vastaajat kuvailivat erilaisin synonyymein, joita olivat keskustelu, juttelu, kertominen, selittäminen, sanallinen osoittaminen ja neuvominen. Tähän kuuluu niin tekemisen, tarpeiden kuin tunteidenkin sanoittamista, käsittelyä sekä purkamista. Erityisesti lapsen kanssa asioiden jakaminen sekä sanoittaminen lapsen ikätason mukaisesti nähtiin turvaa luovina tekijöinä. Turvallisuuden tunnetta vahvistaa, kun lapsi tietää missä kohdin työskentelyssä mennään, milloin se alkaa, päättyy sekä kuinka kauan se kestää, mitä on suunnitteilla, mitä odottaa, mitä tapahtuu ja mitä voi tehdä. Nämä antavat turvalliset raamit työskentelylle, jossa on turvallista olla.

Avataan ymmärrettävästi "nyt me tehdään näin, ja tässä on tällaisia ja tällaisia juttuja, joista tällä tapaamisella ois tarkoitus jutella, mitä sä tästä ajattelet".

Ajattelisin, että ensinnäkin työntekijän on hyvä kertoa lapselle ikätason mukaan, miksi työntekijä perheen ja lapsen kanssa toimii, mikä tarkoitus työntekijän tapaamisilla on.

Lapsi ei välttämättä osaa käsitellä omaan elämäänsä liittyviä asioita, esimerkiksi tunteita, joten niitä on hyvä avata sanoittamalla ja selittämällä. Perheessä on saattanut tapahtua jotain, mitä on hyvä käsitellä lapsen kanssa. Tämän kaltaisia tilanteita voi esimerkiksi olla se, että puretaan lapsen syyllisyyttä perheen tilanteeseen. Erityisesti väkivaltaa kokenut tai nähnyt lapsi tarvitsee väkivallan sanoittamista.

Samaten sanoitetaan sitä että vaikka lapseen itseensä ei olisikaan kohdistunut väkivaltaa, on sille altistuminen jo väärin ja vahingollista.

Väkivallan sanoittamista, mitä kaikkea se on. Ja yksi tärkein: väkivalta ei ole koskaan lapsen syytä.

Mikäli kotiin jääneen vanhemman vanhemmuudessa on puutteita tai aikuinen ei ole ollut turvallinen, on työntekijänä tärkeä sanoittaa näitä asioita ja kertoa että lapsen kokema ei ole ollut oikein.

Rajojen, sääntöjen ja rutiinien avulla lisätään lapsen turvallisuutta. Vastaajien mukaan lapsen turvallisuuden tunnetta vahvistetaan turvallisten ja oikeudenmukaisten rajojen asettamisella ja sääntöjen kertomisella. Rajojen asettaminen voi olla sitä, että lapselle kerrotaan, mikä on sallittua ja mikä ei. Työntekijät voivat tarvittaessa rajata lasta tai jopa keskeyttää tapaamisen, jos lapsen etu sitä vaatii. Turvallista työskentelyä ja kohtaamista rakentavat myös rutiinit, jolloin lapsi tietää, miten toimia paikalle saapuessa ja sieltä pois lähtiessä.

Turvallista kohtaamista luo myös selkeys säännöissä ja rajaamisessa, jos on tarve.

Rajaaminen tarvittaessa: lapsen toimiessa väärin tai koetellessa ohjaajan rajoja, lasta rajataan tekemästä väärin ja myös näytetään miten tehdä oikein.

7.3 Minä pystyn vaikuttamaan – työntekijän rooli

Kolmas pääluokka, minä pystyn vaikuttamaan – työntekijän rooli, sisältää kaksi yläluokkaa: työntekijän tehtävät ja toiminta sekä toiminnallisten ja konkreettisten menetelmien käyttö. Tehtävä ja toiminta -yläluokka muodostuu työntekijöiden vastuusta, osaamisesta ja

ominaisuuksista, ennakkotyöskentelystä sekä fyysisen paikan ja tilan turvallisuuden luomisesta. Toiminnallisten ja konkreettisten menetelmien käyttö -yläluokkaan kuuluvat erilaisten lapselle turvaa luovien menetelmien ja työkalujen käyttö. Pääluokan nimessä oleva kielikuva, ”Minä pystyn vaikuttamaan”, viittaa siihen, että työntekijän omalla käyttäytymisellä, toiminnalla ja työssä käytetyillä hyväksi havaituilla menetelmillä on merkitystä lapsen turvallisuuden tunteen ylläpitämisessä ja vahvistamisessa.

Vastaajien mukaan turvallisuusteeman ympärillä tehdään jatkuvasti työtä. He työskentelevät sekä henkisen että fyysisen turvallisuuden eteen ja pyrkivät työssään lisäämään ja tukemaan lapsen turvallisuuden tunnetta kokonaisvaltaisesti. Tämä voi tapahtua työssä niin sanotusti arjen lomassa, kuten yksi vastaajista totesi. Eräs vastaajista kuvasi, kuinka lapsen turvallisuuden tunne on niin monitahoinen ja laaja käsite, että sitä on vaikea selittää. Aihetta voi kuitenkin tarkastella yhdestä roolista, työntekijän ja työn kautta.

Vastaajat kokivat, että työn kautta pystyttiin vaikuttamaan positiivisesti lapsen turvallisuuden tunteeseen. Useat kuvailivat kuinka lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat hyvin monet asiat ja näin ollen vaikuttamaankin pystytään monin eri tavoin. Työ on tärkeää ja työntekijän rooli sekä ominaisuudet vaikuttavat.

Vastaajat tapaavat työssängä paljon lapsia, joiden elämää koskettavat erilaiset kriisit, esimerkiksi väkivalta, vanhempien ero, vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmat. Lapsen turvallisuuden tunne voi järkkäytyä menetyksien, traumojen, perheen tilanteiden tai aikaisempien ikävien kokemusten vuoksi, synnyttäen pelkoja sekä turvattomuutta. Lapsen kotiolot saattavat olla myös epävakaita ja turvattomat, jonka takia lapsen perusturvallisuuden tunne on voinut horjua. Vastaajat tapaavat työssängä myös turvattomia ja ahdistuneita vanhempia, jotka eivät osaa tai kykene syystä tai toisesta, esimerkiksi omista traumoista tai kriiseistä johtuen olemaan lapselle turvallisia aikuisia.

Vastaajat korostivat pystyvänsä luomaan turvallista ilmapiiriä ja vahvistamaan turvallisuuden tunnetta esimerkiksi roolillaan, toiminnallaan, ominaisuuksillaan, käytöksellään sekä ammatillisella osaamisellaan. Vastaajien mukaan työntekijän tehtävänä on vakauttaa ja olla rauhallinen, turvallinen, luotettava ja luottamuksen arvoinen. Turvallisuus nähtiin työn keskeisenä sisältönä ja tärkeänä aiheena, jopa sydämen asiana, josta tulee huolehtia, sillä

jokainen lapsi ansaitsee olla turvassa. Työntekijöille jää toisinaan tapaamisissa huoli lapsen turvallisuudesta, jolloin he jakavat havaintonsa sekä mahdolliset huolenaiheensa lastensuojelulle. Työntekijöiden huolta helpottaa, kun asiakkaat usein jäävät tai siirtyvät lastensuojelun asiakkaiksi, eikä lapsi jää yksin turvattomiin olosuhteisiin.

Erään vastaajan mukaan työntekijöiden tulisi mahdollistaa lapsille rentoutus, jännityksen purkaminen sekä leikkiminen. Lapselle leikin, pelaamisen ja hauskan tekemisen merkitys on suuri. Näiden kautta voidaan luoda yhteyttä lapseen ja rakentaa luottamusta. Yhteys lisää luottamus ja ne molemmat rakentavat turvallisuuden tunnetta. Turvallisuutta luodaan jo työntekijän pelkällä tervehtimisellä ja esittäytymisellä, oman nimen sanomisella. Huumorin avulla saadaan luotua yhteyttä, mutta myös kevennettyä ilmapiiriä.

Näiden lisäksi lapsiasiakas tarvitsee myös tilaa ja aikaa. Tätä kautta aletaan rakentamaan luottamusta. Osa lapsista suhtautuu työntekijään avoimesti ja avaavat itsensä työntekijälle nopeasti. Toisten kanssa tarvitaan enemmän aikaa. Työssäni on tärkeä huomioida lapsen yksilöllisyys ja persoona.

Leikin kautta saa leikki-ikäisiin lapsiin rakennettua luottamusta ja yhteyttä, vähän isompien kanssa muu yhteinen tekeminen, kuten piirtäminen tai ruuanlaitto voi toimia väylänä saada yhteys syntymään luontevasti.

Raskaista asioista tai aiheista huolimatta kohtaamiseen tarvitaan myös kepeyttä ja huumoriakin, asiakasta kuunnellen.

Vastaajien mukaan myös rakenteet, ennakointi ja ennakkotyöskentely ovat tärkeitä turvallisuutta luovia tekijöitä. Ennen työskentelyn alkua tulee hoitaa konkreettisia asioita. Etukäteen valmistautuminen tukee turvallista työskentelyä. Ennakkotyöskentelyllä voidaan välttää monet haasteelliset tilanteet, huomata ne jo varhaisessa vaiheessa tai jos tilanteet eskaloituvat niin niiden seuraukset ovat pienemmät. Rakenteet tukevat turvallista työskentelyä, ja ovat isona osana tuomassa turvaa. Vaikka ne eivät näyttäydykään lapselle suoranaisesti vaan ovat ns. näkymätöntä työtä, silti niiden turvallisuutta tuovat vaikutukset voidaan tuntea.

Ennakkotyöskentelyyn kuuluu vastaajien mukaan muun muassa taustatietojen, tapaamisten perusteiden sekä palvelun tilaajan kanssa käytännön asioiden selvittelyä. Käytännön asioihin kuuluvat esimerkiksi erilaiset valmistautumiset kuten työntekijöiden määrään varautuminen, tulkin tai vartijan tarve tai tieto uhkasta, kuten väkivaltaisuudesta tai kaappauksesta. Tilanteessa, jossa lapsi tapaa vanhempaa valvotusti, järjestetään alkuhaastattelu ennen tapaamista. Näissä käydään läpi yhteiset säännöt ja rajat. Työntekijät myös tarkastavat esimerkiksi vanhemman tapaamiskunnon, ennen kuin tämä saa tavata lastaan. Myös lapsen kanssa on tärkeää jutella ennen työskentelyä.

Ilman selkeitä rakenteita lapsen turvallisuuden tunne voisi horjua, vaikka nämä rakenteet eivät suoraan lapselle näy

Ennen työskentelyn alkua on myös tärkeä jutella luottamuksesta ja pelisäännöistä. On asioita, joita ei tarvitse kertoa esim. vanhemmille, mutta toisaalta on myös asioita, joista pitää kertoa.

Eräs vastaajista mainitsi työntekijöiltä vaadittavan vahvasti omaa harkintaa sekä ymmärrystä lapselle haitallisista asioista, jotta voidaan toimia lapsen edun mukaisesti ja rajata tarvittaessa. Tärkeää on tarjota hyvät ja turvalliset fyysiset tilat sekä turvallinen paikka. Työ on toisinaan konkreettista turvallisuuden luomista. Tilan turvallisuuden varmistamisella voidaan lisätä lapsen turvallisuutta.

Paikan pyrkimys on olla lapselle turvallinen paikka, jossa lapsi voi tavata vanhempaansa turvallisesti. Me työntekijät pidämme siitä huolta. Itse ajattelen että ohjaajilla on tärkeä rooli tapaamisten sujumisessa.

Myös tilan, jossa asioista puhutaan, pitää olla turvallinen. Ikäänkuin kupla, johon mennä ja olla. Turvassa.

Monesti myös muistutellaan mikä se hätänumero olikaan, 112.

Myös esimerkiksi kahden poistumistien olemassaolo lisää turvaa. Eräs vastaajista kirjoitti, että pelkkä tieto siitä, että on kaksi ovea, etu ja takaovi, joista tarvittaessa pääsee pois, luo

turvaa. Myös ääneen sanominen, kuinka työntekijät voivat turvata perheen fyysisen turvallisuuden auttaa.

Vakavissa väkivaltatilanteissa (toki myös lievemmissä yhtä lailla) on tärkeää se, että lapselle tuodaan selvästi esille se, millaisia turvatoimia meillä on (työntekijät tuntevat ja tietävät kaikki jotka tulevat sisälle, kerrotaan että ovet ovat lukossa jne.). Eli muistetaan korostaa myös ihan konkreettisesti miten voimme turvata perheen fyysisen turvallisuuden.

Vastaajien mukaan turvallisuutta voidaan rakentaa myös toiminnallisten menetelmien avulla. Hyödyntämällä konkreettisia menetelmiä voidaan vahvistaa lapsen turvallisuutta. Vastaajat mainitsivat työvälineiden, kuten Turva10:n sekä Turvakamun käyttämisen, turvallisuussuunnitelman tekemisen ja turvamerkeistä sopimisen hyväksi, toimiviksi, turvaa luoviksi menetelmiksi. Erään vastaajan mukaan työntekijät laativat turvasuunnitelman yhdessä lasten kanssa. Siinä pohditaan erilaisia keinoja, joilla voi saada itselleen turvallisemman olon ja kuinka lisätä omaa turvallisuuden tunnetta, kun tuntuu turvattomalta. Hengitysharjoitukset toimivat muun muassa itsenäisinä rauhoittamiskeinoina, joiden tarkoituksena on rauhoittaa sekä rentouttaa itseä, omaa kehoa ja mieltä.

Konkreettinen työväline on Turva10, jota voi käyttää eri-ikäisten lasten kanssa. Turva10:n avulla pohditaan turvallisuutta, miten perheessä riidellään, mitä silloin voi tehdä tai keneen turvautua.

Turvakamu on yksi hyvä työkalu. Sovellus, jonka lapsi voi ladata playkaupasta puhelimeensa ilmaiseksi. Sieltä löytyy päiväkirjamainen osio, sekä erilaista tietoa turvallisuudesta ja väkivallasta. Myös videoita sekä chat, jonne voi kirjoittaa nimettömänä.

Myös erilaisten turvaobjektien ja -esineiden pitämisen sekä rauhoittumiskeinojen käyttäminen mainittiin hyväksi, turvallisuutta lisääviksi menetelmiksi. Turvaobjekteiksi mainittiin pehmolelut, tyynyt, viltit, lemmikit sekä turvalliset aikuiset. Näiden lisäksi myös voimakorut ja -lauseet tuovat turvaa.

Lapsen kanssa voidaan myös sopia "turvamerkki". Turvamerkinä voi toimia esimerkiksi, jos lapsi tuo ohjaajalle tietyn lelun tai luo pitkän katseen, jos lapsi haluaa itse keskeyttää tapaamisen. Tällainen sopimus lapsen kanssa voi luoda lapselle turvaa. Jo pelkkä tieto turvamerkin käytön mahdollisuudesta voi lisätä turvaa, vaikka sen käytölle ei tulisikaan tarvetta.

7.4 Johtopäätökset

Aiempien tutkimusten valossa, tietoperustan ja tämän opinnäytetyön aineiston ja tulosten perusteella voidaan todeta, että monet asiat vaikuttavat lapsen turvallisuuden tunteeseen ja monilla asioilla pystytään siihen myös vaikuttamaan. Tuloksissa on havaittavissa paljon samankaltaisuuksia ja yhteneväisyyksiä kuin tietoperustassa käsitellyissä aikaisemmissa tutkimuksissa sekä teoksissa. Tulokset linkittyvät toisiinsa vahvasti ja ovat tämän takia osittain päällekkäisiä.

Tulokset tukevat yhdenkaltaisuudellaan tämän opinnäytetyön lukua 3, jossa käsitellään eri turvallisuusteorioita sekä 5. luvun teoriapohjassa esitettyjä lapsen turvallisuuden tunnetta edistäviä tekijöitä. Aineistovastauksissa kävi ilmi, että lapsen turvallisuuden tunteeseen ja sen muodostumiseen vaikuttaa ensisijaisesti lapsen kasvuympäristö ja lapsen vanhemmat. Myös Bowlbyn ja Eriksonin teoriat tukevat tätä näkemystä.

Vahvistamalla aikuisen kykyä olla turvallinen vanhempi lapselleen, vaikutetaan suoraan lapsen turvallisuuteen. Vanhemmuus, vanhempien kyky ja rooli olla vanhempia, vanhempien omat traumat, käsittelemättömät asiat ja turvattomuus lisäävät lapsen turvattomuutta. Lisäksi kyvyttömyys kohdata lapsi, hoivan ja huolenpidon vähäisyys tai sen puute aiheuttavat turvattomuutta. Näihin haasteisiin pystytään vastaamaan auttamalla, tukemalla, ohjeistamalla ja neuvomalla vanhempia vanhemmuudessa. Turvallisuuden tunnetta lisätään rakentamalla lapsen ja vanhempien suhdetta sekä tukemalla lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta.

Aineistosta korostui erityisesti lapsen yksilöllisen, välittävän ja hyväksyvän kohtaamisen merkitys lapsen turvallisuuden tunteen tukemisessa. Nämä tulivat esille psyykkisiä turvallisuustekijöitä käsittelevässä teoriaosiossa. Lapsi tarvitsee sekä rajoja että rakkautta

tunteakseen turvaa. Noihin kahteen sanaan on tiivistettynä lapsen turvallisuutta tukevia toimintoja. Turvallisuutta lisääviksi tekijöiksi kuvailtiin vuorovaikutusta ja kommunikointia, saatavilla olemista, aitoa läsnäoloa sekä kunnioitusta ja arvostusta. Samankaltaisia tuloksia oli myös Lapin (2019) ylemmän sosiaalialan tutkinto-ohjelman opinnäytetyön sekä Koskenrannan ja Vähämäen (2017) opinnäytetyön tuloksissa. Rakkauteen ja välittämiseen sisältyy myös rajat. Rajoihin kuuluvat luodut rakenteet eli selkeät säännöt, rajat ja rutiinit. Säännöt ja rajat nähtiin tärkeinä työssä. Rutiinit ja rakenteet tukevat lapsen turvallisuuden tunnetta.

Loimunevan (2015) pro gradu -tutkielman tutkimustuloksissa näkyi, että työntekijät pystyvät vaikuttamaan omalla toiminnallaan, käytöksellään ja päätöksillään lapsen turvallisuuden tunteeseen. Näitä käsiteltiin myös 5. luvun psyykkisissä turvallisuustekijöissä, ja sama tuli esille myös tutkimuksen aineistosta. Turvallisuus nähtiin työn keskeisenä ja tärkeänä asiana, johon tulee kiinnittää huomiota, siitä huolehtien. Vastaajat kokivat, että he pystyvät luomaan turvallista ilmapiiriä työntekijän roolin, vastuun ja ominaisuuksien sekä rauhallisen käytöksen, ammatillisen osaamisen sekä ennakkotyöskentelyn kautta. Myös Koskenrannan ja Vähämäen (2017) opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan työntekijöiden rauhallisella käyttäytymisellä ja ennakoivalla toiminnalla on tärkeä merkitys lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa. Teoriapohjan sekä tutkimuksen mukaan työntekijöiden toiminnan kautta pystytään lisäämään turvallisuutta, tai ainakin vaikuttamaan turvallisuuden objektiiviseen tilaan ja jotenkin edistämään sen subjektiivista tilaa.

Kuten opinnäytetyön alussa todettiin, turvallisuus on kokemuksena hyvin samantapainen kuin esimerkiksi onnellisuus tai tyytyväisyys (Vornanen, 2006, ss. 124, 138). Turvallisuutta ei voida määritellä täysin ja sitä on mahdoton mitata. Se voidaan silti todeta, tuntea ja se vaikuttaa kaikkeen tekemiseen, olemiseen ja toimintaan. Jokaisella on oma käsityksensä turvallisuudesta. Turvallisuus voi muodostua toiselle lapselle eri tavalla kuin toiselle. Käsitykset turvallisuudesta muodostuvat omista kokemuksista, havainnoista ja oppimista asioista (Tikkanen ym., 2017, s. 13). Tämän takia turvallisuutta tutkiessa on aina muistettava sen subjektiivisuus. Erityisesti yksilön identiteetin näkökulmasta tarkasteltuna turvallisuus on monimutkainen ilmiö sekä kokonaisvaltainen kokemus. Siihen liittyy useita tekijöitä, jotka yhdistyvät ihmisen omaan kokemuksellisuuteen. (Lahikainen, 2000, s. 61; Vornanen, 2006, s. 122)

Lasten hyvinvointia ja turvallisuutta tarkastellut Anja-Riitta Lahikainen on päätenyt siihen, että lasten hyvinvoinnin mittareina tärkeämpiä ovat subjektiiviset, eivät objektiiviset kokemukset (Simola ym., 2011, 9). Juuri lasten näkökulmasta turvallisuuden subjektiivisuus onkin haasteellinen. Subjektiivinen turvallisuus ja turvallisuuden kokemus eivät välttämättä riipu fyysisen turvallisuuden tasosta, niin kuin tietoperustassakin sen monimutkaisuutta kuvailtiin. Lapsi voi tuntea olonsa turvattomaksi ja ahdistuneeksi muuttuvassa ja ennustamattomassa maailmassa, vaikka tällä olisikin turvallinen kehitys- ja kasvuympäristö. Ihmisellä voi siis olla turvaton olo, vaikka todellisuudessa ympärillä olisi kaikki turvallisuusnäkökulmasta hyvin. (Vornanen, 2006, s. 124; Lajunen ym., 2012, s. 21)

Turvallisuudella on myös paradoksaalisia piirteitä: turvallisuuteen sisältyy aina turvattomuuden mahdollisuus. Samat asiat ja tekijät, jotka tuottavat turvallisuutta, voivat myös mahdollisesti aiheuttaa turvattomuutta tai turvattomuuden aiheita. Ihminen voi olla sekä turvallisuuden ja turvattomuuden kokija, mutta myös parhaimmillaan ja pahimmillaan niiden potentiaalinen tuottaja. (Vornanen, 2006, ss. 122, 124, 138)

Turvallisuuden tunteeseen liittyvät asiat eivät ole yksiselitteisiä. Ei olemassa yhtä tiettyä kaavaa tai tyhjentävää, kaiken kattavaa teoriaa, mihin voitaisiin verrata mistä turvallisuuden tunne muodostuu ja mitkä tekijät vaikuttavat siihen. Täten on haasteellista rakentaa mitään "turvallisuuslistaa" ja todeta turvallisuusteeman ympärillä oleville vanhemmille sekä työntekijöille, että "näin toimimalla lapsi tulee tuntemaan itsensä turvallisiksi".

On asioita, joiden jo aiemmin tiedettiin vaikuttavan turvallisuuteen ja joita tässäkin tutkimuksessa tuli esille. Näitä olivat esimerkiksi teoriapohjassa käsitellyt turvallisuusteoriat sekä 5. luvussa fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset turvallisuustekijät. Fyysisen ympäristön varmistamisella ja tilaratkaisulla pystytään vaikuttamaan helposti. Näillä tekijöillä saadaan ympäristöstä turvallisemman oloinen. Fyysisen tilan lisäksi lapselle tulee antaa henkinen tila, mikä tuli vastaajien kirjoitelmissakin esille. (Hurme & Kyllönen 2014, ss. 28–31)

Turvaobjektien merkityksestä mainittiin sekä teoriapohjassa että aineistossa. (Loimuneva, 2015, ss. 62, 70). Sekä teoriapohjassa, että tutkimuksessa ilmeni, että lapsen turvallisuuteen voidaan vaikuttaa monin eri tavoin. Se koostuu usein pienistä asioista, joihin työntekijä pystyy toimintansa kautta vaikuttamaan. Sääntöjen, toimintaohjeiden ja ennakoitavuuden avulla pystytään vaikuttamaan turvallisuuteen. Samoin se, miten toinen ihminen kohdataan.

Omaan lähestymistapaan, rauhallisuuteen, ilmeisiin, eleisiin, äänensävyyn, toimintaan, käytettäviin menetelmiin sekä ilmapiiriin voidaan myös vaikuttaa.

8 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat ehdottomia asioita, joista ei voi tinkiä. Tutkimuksen luotettavuus on tutkimuksen kannalta keskeisimpiä asioita ja sille koko työn pohja perustuu. Eettisyys koskee tutkimuksen laatua ja se toimii tutkimusta ohjaavana lähtökohtana. Laadullinen tutkimus ei ole välttämättä laadukas tutkimus, vaan hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 20, 149–150)

Opinnäytetyön tekijän oma eettinen pohdinta alkoi jo varhain opinnäytetyönaihetta määritellessä. Aiheiden pyörittelyä kesti jonkin aikaa, lähinnä läsnä olemisen ja kohtaamisen teemojen ympärillä. Hirsjärven ym. (2007, ss. 24–25) mukaan tutkimusaihetta valitessa tulee pysähtyä miettimään, miksi tutkimukseen haluaa ryhtyä ja mitä merkitystä aiheella on. Turvallisuusteema on hyvin näkyvä, hallitseva ja jopa selittävä ilmiö sosiaalialalla. Seuraava eettinen ratkaisu olikin juuri tämän opinnäytetyön tutkimusaiheen valitseminen ja tehtävän määrittely. Aiheena turvallisuus on laaja, mutta opinnäytetyön tekijälle merkitykseltään tärkeä. Opinnäytetyön tuottamaa tietoa pystyy hyödyntämään työssä sekä omassa käytännön elämässä. Se on myös yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja tärkeä teema. Nämä seikat loivat merkitystä ja ovat myös eettisesti kestäviä.

Opinnäytetyössä on sitouduttu noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamia ohjeistuksia hyvästä tieteellisestä käytännöstä (2012), sekä ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita (2019). Hyvä ja eettinen tutkimus perustuu sen luotettavuuteen ja uskottavuuteen. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa se, että tutkimuksessa on noudatettu eettisesti vastuullisia ja oikeita toimintatapoja. Näihin lukeutuvat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus niin tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä kuin tutkimuksen ja sen tulosten arvioinnissakin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6)

Tutkimuksen lähtökohtana on sen jokaisessa vaiheessa ollut ihmisarvon kunnioittaminen; esimerkiksi itsemääräämisoikeutta on kunnioitettu antamalla ihmisille mahdollisuus

osallistua vapaaehtoisesti tämän opinnäytetyön tutkimukseen. Heillä oli myös oikeus kieltäytyä osallistumasta sekä keskeyttää osallistumisensa tutkimuksen missä vaiheessa tahansa. Tutkimusta tehdessä on erityisen tärkeää huolehtia tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Tällöin tutkittavalle ei synny tunnetta osallistumisen pakollisuudesta, pelkoja kieltäytymisestä tai kielteisistä seurauksista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, ss. 7–8)

Osallistujille lähetettiin kirjoituskutsu (Liite 2), jossa heitä informoitiin riittävästi tutkimuksen tarkoituksista ja luotettavuudesta sekä osallistumisen vapaaehtoisuudesta (Hirsjärvi ym., 2007, s. 25). Tutkittavilla oli myös oikeus saada halutessaan lisätietoa tutkimuksesta, esimerkiksi sen sisältöön, toteutukseen tai osallistumiseen liittyen. Tutkijan yhteystiedot olivat kirjoituskutsun yhteydessä ja yhteydenpitoon rohkaistiin. Osallistujien nimettömyys, anonymiteetti sekä oikeudet on pyritty takaamaan. Tietoa kerättiin vain tutkimukseen osallistuneilta henkilöiltä, jotka tiesivät tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98).

Kirjoitelmissa ei käsitelty kovin henkilökohtaisia tai sensitiivisiä aiheita, mutta osallistujat kertoivat omista kokemuksistaan, asiakkaistaan sekä työyhteisöistään. Näin ollen tulosten esittelyssä ja lainauksia käytettäessä on pyritty siihen, etteivät yksittäiset osallistujat paljastu. Tähän on kiinnitetty huomiota erityisesti tuloksien esittelyssä, jossa on runsaasti suoria lainauksia osallistujien kirjoitelmista. Anonymiteetin vuoksi osa lainauksista jouduttiin muokkaamaan yleisempään muotoon. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 155–156)

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, miten ja kuinka paljon lähteitä on käytetty. Tutkimusta tehdessä on pyrittävä yleensä käyttämään tuoreita lähteitä, sillä monilla aloilla tutkimustieto muuttuu nopeasti. Alkuperäisiä lähteitä tulee kuitenkin käyttää, sillä tieto voi muuttua suurestikin moninkertaisessa lainaus- ja tulkintaketjussa. (Hirsjärvi ym., 2007, s. 109) Tietoperustaa kirjoittaessa on otettu huomioon eri turvallisuuteen liittyvät teoriat sekä muiden tutkijoiden työn saavutukset, heitä asianmukaisesti viitaten (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6). Vaikka tässä opinnäytetyössä osa lähteistä on vanhempia, ovat ne silti sisällöltään ja tutkimusjäljiltään laadukkaita, totuudellisia ja uskottavia. Tässä lähdekriittisyys on tärkeässä osassa. Lähteiden valinnoissa sekä viittaamisessa on käytetty hyvää tiedon arviointikykyä. Lähteet on merkitty Hämeen ammattikorkeakoulun lähdeviiteoppaan mukaan. Opinnäytetyössä on myös noudatettu Hämeen

ammattikorkeakoulun opinnäytetyöopasta sekä muita HAMKin toimintaohjeita, jotka perustuvat TENK:n (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012 & 2019) ohjeistuksiin.

Opinnäytetyössä on käytetty tarkkaan harkittuja, tämän työn kannalta mahdollisimman toimivia, tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä menetelmiä. Näitä ovat muun muassa tiedonhankinta-, tutkimus- ja analysointimenetelmät. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6). Tutkimuksen vaiheet on suunniteltu, määritelty ja toteutettu tarkasti noudattaen tieteellisten tietojen vaatimuksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 20, 149–150). Laadullista tutkimusta tehdessä luotettavuutta lisää tutkijan tarkka, selvä ja johdonmukainen selostus tutkimuksen eri vaiheiden toteuttamisesta (Hirsjärvi ym., 2007, s. 227) sekä perustelut tehdyistä valinnoista. Siksi aineistonkeräämisessä ja sen jälkeen tapahtuneet asiat on kirjattu mahdollisimman yksityiskohtaisesti. (Eskola & Suoranta, 2003, s. 213) Näin lukija saa selvän kuvan tutkimuksen kulusta ja voi arvioida tutkimuksen luotettavuutta sen läpinäkyvyyden kautta. Aineiston keräämistä ja säilyttämistä koskevat edellytykset on määritelty ja kirjattu erikseen opinnäytetyösuunnitelman aineistohallintasuunnitelmaan (Liite 1).

Luottamuksellisuus on myös toiminut ohjaavana arvona tutkimusta tehdessä kaikissa sen vaiheissa. Niin toteutuksessa, aineiston käsittelyssä ja tulkinnassa, raportissa kuin tuloksien esittelyssäkin on pyritty mahdollisimman läpinäkyvään, rehelliseen ja perusteelliseen työhön. Tutkimusta rajattiin peilaamalla työtä tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymykset olivat tutkimuksen alussa väljemmät ja niitä tarkennettiin sekä täsmennettiin tutkimuksen toteutuksen aikana. Aineistossa oli paljon kiinnostavia asioita, mutta kysymykset ohjasivat valintoja ja ajatuksia; mitä aineistosta haluttiin etsiä, löytää sekä sisällyttää. Aineistosta olisi pystynyt saamaan erilaisia tulkintamahdollisuuksia, joten alkuperäisaineistoon palattiin useamman kerran analysointia tehdessä ja sen jälkeenkin. Tällä varmistettiin tehtyjen tulkintojen vastaavan tutkittavien kokemuksia. Tämä lisää myös tutkimuksen uskottavuutta. (Eskola & Suoranta 2003, ss. 81–82, 211)

Objektiivisuutta korostetaan tutkimuksen teon keskeisenä periaatteena (Hirsjärvi ym., 2007, s. 110), vaikka on myönnetty, ettei tutkija laadullisessa tutkimuksessa pysty olemaan täysin puolueeton. Objektiivisiä havaintoja ei ole olemassa, sillä tuloksiin vaikuttavat aina käytetyt käsitteet, tutkimusasetelmat sekä valitut menetelmät. Nämä kaikki ovat tutkijan eli

tutkimuksen toteuttajan itse asettamia, luomia ja tulkitsemia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss.109, 160) Tutkijan oman taustan vaikutusta ei pystytä myöskään täysin poistamaan, mutta objektiivisuutta voidaan tietoisesti lisätä. Tämä onnistuu parhaiten olemalla kriittinen, reflektiivinen sekä mahdollisimman tietoinen omista tutkimukseen liittyvistä lähtökohdista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109, 160; Laine 2018, ss. 35–36)

Tutkittava aihe oli tutkijalle jo entuudestaan tuttu tutkimuksen toteutukseen lähtiessä. Opinnäytetyön tieto- ja teoriapohjaa rakennettiin jo pidemmän aikaa ennen aineistonhankintaa ja aiheen parissa työskenneltiin paljon. Turvallisuuden teoriapohjana toiminutta kirjallisuutta ja siihen liittyviä aiempia tutkimuksia luettiin tutkimuksen alkuvaiheilla. Aineiston analyysivaiheessa pelkona olikin, että tutkijan oma esiymmärrys ja koottu teoriapohja vaikuttaisivat ratkaisevasti analysointiin ja täten tulosten muodostamiseen sekä syntyyn. Ratkaisuna tähän oli ottaa pieni tauko opinnäytetyöstä, jolloin tutkimuksen analyysiin saatiin uusia perspektiivejä. Pohdinta omista ennakkokäsityksistä, ja niiden sivuun jättäminen onnistuivat tauon aikana. Osallistujien kirjoitelmissa ilmaisujen ainutlaatuisuutta pyrittiin ymmärtämään niin, ettei oma esiymmärrys pyrkinyt tulkitsemaan väärin toisen tarkoittamaa asiaa (Laine 2018, ss. 33–36).

Lisäksi objektiivisuuteen voi vaikuttaa se, että opinnäytetyön tekijä on itse ollut kiinnostunut aiheesta. Työ samankaltaisessa paikassa, jossa lapsen turvallisuuden tunnetta pyritään lisäämään ja antamaan korvaavia kokemuksia, on voinut vaikuttaa myös opinnäytetyön tekijän objektiivisuuteen. On siis mahdollista, että objektiivisuus olisi toteutunut paremmin jonkun täysin eri kentällä toimivan ihmisen toimesta. Toisaalta, kuten Laine toteaa (2018, s. 34), merkitysten ymmärtämisen edellytyksenä on se, että tutkittava aihe on tutkijalle ennalta tuttua. On haastavaa ymmärtää sellaista elämänmuotoa, jossa ei ole tuttuja asioita tai on merkitysmaailmaltaan vieras.

9 Pohdinta

Eskola ja Suoranta (2003, ss. 81–82) toteavat, että hyvän laadullisen tutkimuksen lähtökohdiana on sen tieto- ja teoriapohja. Kvalitatiivinen tutkimus tarvitsee teoriaa enemmän kuin kvantitatiivinen. Tutkimus alkaa teoriasta ja se myös palaa siihen myöhemmin. Taustateoriaa tarvitaan, jotta pystytään tarkastelemaan aineistoa, eli

aineistonkeruussa saatuja vastauksia. Näin todetaan myös tässäkin opinnäytetyössä. Tutkimusaineistosta saatu tieto tukee teoriapohjassa ja turvallisuusteorioissa käytyjä teemoja. Laadullista tutkimusta tehdessä pyrkimyksenä on löytää tai paljastaa jotain uusia, odottamattomia asioita aiheesta (Hirsjärvi ym., 2007 ss. 157 & 160). Sen tavoitteena on tehdä tunnettua tiedetyksi, ja koettua huomaamatonta tai itsestäänselvyytenä pidettyä asiaa näkyväksi (Laine, 2018, s. 34).

Opinnäytetyöprosessin tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat, luovat sekä lisäävät lapselle turvallisuutta. Turvallisuudesta, turvallisuuden tunteesta sekä turvallisuustekijöistä saatiin tietoa kirjallisuudesta sekä kirjoituskutsuun vastanneilta työntekijöiltä. Tarkoituksena oli kartoittaa työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia siitä, kuinka lapsen turvallisuuden tunnetta voidaan vahvistaa ja lisätä. Tutkimus onnistui saavuttamaan nämä tavoitteet. Vastaajien kokemuskirjoitusten kautta saatiin myös uutta tietoa lapsen turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen ja turvallisuustekijöihin liittyen.

Aihe kiinnosti erityisen paljon, joten rajaamisessa tuli olla prosessin jokaisessa vaiheessa hyvin tarkkana. Kokonaisuudessaan aihe oli toivottoman laaja tutkittavaksi. Opinnäytetyön tarkkuus ja rajaaminen tuottivat toden teolla työtä sen haasteellisuuden ja laajuuden vuoksi. (Hirsjärvi ym., 2007, s. 81) Kuitenkin liika rajaaminen nähtiin huonona asiana, sillä sen myötä saatettiin kadottaa aiheen kannalta oleellisia ja valideja tietoja. Opinnäytetyön tekijällä oli aiheeseen liittyen monia kysymyksiä, eikä niihin pystytty edes teorioiden kautta vastaamaan tyhjentävästi.

Turvallisuusaiheesta oli vähäisesti entuudestaan kirjoitettua kirjallisuutta, mikä osoittautui pulmalliseksi teoriaasiota kirjoittaessa. Työturvallisuudesta, kiintymyssuhteista ja varhaislapsuuteen liittyvistä aiheista sen sijaan oli useita teoksia. Kukaan teoreetikko ei ole tyhjentävästi tutkinut turvallisuutta. Siihen ei löydy kattavaa teoriaa, joka voisi katsoa aihetta eri näkökulmia peilaten. Myös turvallisuutta koskeva käsitteistö osoittautui yllättävän sekavaksi, sillä turvallisuus on käsitteenä hyvin epämääräinen sekä moniselitteinen ja lähikäsitteitä on laaja määrä.

Teorian kirjoitusvaiheessa ja lähdeviitteitä lukiessa korostui, kuinka turvallisuus, kuulumisen tunne, oppimisen ja onnistumisen kokemukset kulkevat kaikki käsi kädessä ja ovat

ensiarvoisen tärkeitä niin lapselle kuin aikuisellekin. Yllättävää oli se, ettei vastauksissa painotettu fyysisen ja turvallisen kontaktin sekä kosketuksen merkitystä juuri ollenkaan. Se korostui taas erityisesti kirjallisuutta lukiessa ja opinnäytetyön teoriapohjaa kirjoittaessa.

Fenomenologisen tutkimuksen, jota tässäkin opinnäytetyössä noudatetaan, kohteena on ihmisen itsekoettu kokemus. Lisäksi on elämismaailma, eli miten eletty maailma ilmenee yksilölle. Jokaisella on oma suhteensa eri asioihin omassa elämässään, niin toisiin ihmisiin, sosiaalisiin tapahtumiin, ilmiöihin kuin esineisiinkin. Elämä, jossa jokainen elää, sisältää aina kokemuksia, ilmaisuja ja niiden ymmärtämistä. Kokemus muotoutuu merkityksistä ja merkitysten kautta, jolloin kaikki ihmisen kokemukset ja ilmiöt merkitsevät hänelle jotain. Jokaisen oma perspektiivi muodostuu omasta elämänhistoriasta eli aiemmista kokemuksista, arvoista, käsityksistä ja tuntemisen tavoista. Tästä kehiksestä ihminen katsoo, tulkitsee, mutta myös rakentaa maailmaa. (Laine, 2018, ss.30–34; Tuomi & Sarajärvi, 2018 ss. 39–41)

Johtuuko turvallisuus siis juuri sen subjektiivisuudesta eli kokemusperäisyydestä, johon vaikuttaa ihminen kokonaisuudessaan? Vaikuttavatko koettuun turvallisuuteen yksilön oma ympäristö, resilienssi eli psyykinen palautumiskyky, tavat, itsetunto, persoonallisuus tai luonteenpiirre, kyky kohdata ja selviytyä vastoinkäymisistä sekä usko ja toivo huomiseen? Turvallisuus ja turvallisuuden tunne ovat kokonaisvaltaisia ja liittyvät niin ihmisen fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin olemispuolen tasapainoon. Samaan tasapainoon liittyy myös esimerkiksi koettu terveyskin. Näitä on hyvin vaikea tutkia, yhdistää tai yleistää. (Tuomi & Sarajärvi, 2018 s. 109)

Tutkimus sisältää arvokasta tietoa tärkeästä aiheesta. Tiedot tulevat olemaan ajankohtaisia aina. Tiedot eivät muutu; ihminen on kuitenkin perusluonteeltaan, -toiminnaltaan ja -tarpeiltaan aina samanlainen. Se ei riipu olosuhteista, ajasta tai paikasta. Tiedon avulla on mahdollisuus käyttää juuri niitä tapoja ja keinoja, joilla pystytään luomaan turvallisuutta sekä vahvistamaan turvallisuuden tunnetta. Aiheena se on hyvinkin innovatiivinen, mutta silti pimennossa. Kaikki tuntevat turvallisuutta sekä/tai turvattomuutta, sitä sen enempää yleensä ajattelematta. Nykyaikana se tuntuu olevan myös tietynlainen trendi-ilmiö, ja siitä on näennäisesti helppo puhua, mutta turvallisuuden tunnetta on yllättävän hankala kuvailla sekä ymmärtää.

Lapsen turvallisuutta ja turvallisuustekijöitä ei ole tämänhetkisen tiedon mukaan tutkittu juuri tästä, kansalaistoimintaa ja palvelutuotantoa tekevän yhdistyksen henkilökunnan näkökulmasta. Tutkimus on täten ainutlaatuinen. Kun taas lastenkotien, sijaishuoltoyksikköjen ja varhaiskasvatusyksikköjen näkökulmasta turvallisuutta on jo tutkittu. Aihe on laaja ja teeman ympärillä riittää tutkittavaa, joten aihe tarvitsee ehdottomasti jatko- ja lisätutkimusta eri näkökulmista.

Yhtenä jatkotutkimusaiheena, jonka tilaajakin esitti toiveena, olisi konkreettinen menetelmäopas turvallisuutta lisäävistä tekijöistä Kanta-Hämeen perhetyö ry:n työntekijöille. Se olisi mahdollista toteuttaa toiminnallisena opinnäytetyönä. Käsikirjamaiseen menetelmäoppaaseen voisi koota erilaisia tapoja, keinoja, menetelmiä, työvälineitä, kokemuksellisia ja elämyksellisiäkin tekijöitä, jotka luovat turvaa eri ikäisille lapsille. Tätä opinnäytetyötä ja tutkimusaineistoa voisi hyödyntää tutkimuksen pohjana.

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin lapsen turvallisuuden tunnetta korostaen lapsen turvallisuutta suojaavia ja lisääviä tekijöitä. Aineiston pohjalta korostui erityisesti vanhemmuuden tukeminen lapsen turvallisuutta lisäävänä tekijänä. Jatkotutkimuksessa olisi tärkeää tutkia turvallisuutta siis vanhemmuuden tai aikuisten näkökulmasta. Vuonna 2016 tarkasteltiin Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa -hankkeessa niitä tekijöitä, jotka lisäävät tai heikentävät kansalaisten kokemaa turvallisuutta. Haastatteluissa haluttiin tietää, mitkä asiat luovat vastaajille turvaa elämässä. (Kekki, 2016) Aikuisten kokemaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta sekä turvallisuutta lisääviä tekijöitä voitaisiin tutkia samalla tavalla, kuin tässä opinnäytetyössä lapsen turvallisuuden tunnetta työntekijöiden näkökulmasta. Jatkotutkimuksessa olisi hyvä tarkastella aikuisten turvallisuutta tukevia ja vahvistavia tekijöitä, esimerkiksi sosiaali- ja lastensuojelulain mukaisessa perhetyössä.

Kolmannen jatkotutkimusaiheen kohderyhmänä voisi olla lastensuojelun jälkihuoltotyössä olevat nuoret. Tutkimuksessa ja aineistonkeruussa jälkihuoltoonuolet voisivat kertoa tekijöistä, jotka lisäävät turvallisuuden tunnetta ja jotka tukevat koettua turvaa. Monet heistä ovat tulleet turvattomista oloista ja olleet sijoitettuna. Olisi tärkeää tietää, mitkä asiat luovat heille turvalliset ja luottavaiset puitteet ja tehdä lisätutkimusta heidän näkökulmastaan.

Lähteet

- Anttila, E. (n.d.). Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa. Kehityopsykologia ja vaiheteoriat. *Teatterikorkeakoulun julkaisusarjan verkko-oppimateriaalit, teatterikorkeakoulun julkaisusarja 58*. <https://disco.teak.fi/anttila/8-1-kehityopsykologia-ja-vaiheteoriat/>
- Bowlby, J. (1979). *The Making and breaking of affectional bonds*. Tavistock.
- Erikson, E. H. (1982). Lapsuus ja yhteiskunta (E. Huttunen, käänt.). (2., tarkistettu painos). Gummerus. (Alkuperäisteos julkaistu 1950)
- Erikson Institute. (n.d.). *Erik H. Erikson – Erikson Institute’s namesake*. <https://www.erikson.edu/about/history/erik-erikson/>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (6. p). Gummerus Kirjapaino Oy. (Alkuperäisteos julkaistu 1998)
- Golding, K. (2014). *Hoitava kiintymys- terapeutin vanhemmuus. Turvattomuutta ja tramoja kokeneiden lasten ja nuorten kasvun tukeminen*. PT-kustannus.
- Haapaniemi, R. & Raina, L. (2014) *Rakenna oppiva ryhmä. Pedagogisen viihtymisen käsikirja*. PT-kustannus.
- Heikkinen, H. L. T. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5. uud. ja täyd. p., ss. 170–187). PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja kirjoita*. (13., osin uudistettu painos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hurme, K. & Kyllönen, T. (2014) *Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin*. PT-kustannus.
- Kanta-Hämeen perhetyö ry (n.d.). *Palvelut*. Ensi- ja turvakotien liitto. Haettu 11.12.2020 osoitteesta <https://ensijaturvakotienliitto.fi/kantahameenperhetyo/palvelut/#1575447005529-fe2f79ae-9ff3>
- Karppinen, A. & Pihlava, P. (2016). Turvallinen vuorovaikutus kasvun ja oppimisen perustana. Teoksessa Ahtola, A. (toim.), *Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen*. (ss. 115–146). PS-kustannus.
- Kekki, T. (2016). Turvallisuuden tunne syntyy luottamuksesta muihin ihmisiin. *Varmuuden vuoksi*. Huoltovarmuuskeskus.

https://www.varmuudenvuoksi.fi/aihe/turvallisuus/284/turvallisuuden_tunne_synty_y_luottamuksesta_muihin_ihmisiin

- Kirmanen, T. (2000a). *Lapsi ja pelko*. Sosiaalipsykologinen tutkimus 5–6-vuotiaiden lasten peloista ja pelon hallinnasta (Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet, 78) [väitöskirja, Kuopion yliopisto]. Erepo. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/9478>
- Kirmanen, T. (2000b). Pelon hallinta ja lapsen turvallisuus. Teoksessa P. Niemelä & A. R. Lahikainen (toim.), *Inhimillinen turvallisuus* (ss. 119–146). Vastapaino.
- Kiviniemi, L. (2009). Nuorten omat kokemukset psyykkisestä pahoinvoinnista ja paranemisesta. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.), *Mun on paha olla* (ss. 111–120). PS-kustannus
- Koskenranta, L. & Vähämäki, H. (2017). *Lapsen turvallisuuden tunne päiväkodissa. Päiväkodissa käytettävät keinot lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa* [Opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705107542>
- Kraav, I. & Lahikainen, A. R. (2000). Perheen turva ja turvattomuus. Teoksessa P. Niemelä & A. R. Lahikainen (toim.), *Inhimillinen turvallisuus* (ss. 91–117). Vastapaino.
- Lahikainen, A. R. (2000). Turvallisuus identiteettikysymyksenä. Teoksessa P. Niemelä & A. R. Lahikainen (toim.), *Inhimillinen turvallisuus* (ss. 61–89). Vastapaino.
- Laine, T. (2018). Miten kokemuksia voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5. uud. ja täyd. p., ss. 29–50). PS-kustannus.
- Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (2016). *Tunne- ja turvataitoja lapsille*. THL.
- Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (2012). *Turvataitoja lapsille*. (6. painos.) THL.
- Lappi, P. (2019). *Yhteistä turvallisuutta rakentamassa. Turvallisuutta luovien tekijöiden huomioiminen lastenkodin arjessa* [Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019112923376>
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Loimuneva, M. (2015). *Pienen lapsen hyvinvointi vuorohoidossa* [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201512164048>

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto (2018). *Rajojen asettaminen lapselle*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/rajojen-asettaminen-lapselle/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto (2017). *Mielenlukutaitoa! Opas turvallisen päiväkotiryhmän rakentamiseen*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. https://cdn.mll.fi/prod/2017/08/04185742/MLL_Mielenlukutaitoa_www.pdf
- Maslow, A. (1987). *Motivation and personality*. (3. p.). Harper & Row, Publishers, Inc.
- Mattila, K-P (2011). *Lapsen vahvistava kohtaaminen*. PS-kustannus.
- McLeod, S. (2018). *Erik Erikson's Stages of Psychosocial Development*. Haettu 5.2.2021 osoitteesta <https://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html>
- Mertanen, V. (2013). *Turvallinen koulupäivä*. Työterveyslaitos.
- Niemelä, P. (2000). Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa P. Niemelä & A. R. Lahikainen (toim.), *Inhimillinen turvallisuus* (ss. 21–37). Vastapaino.
- Niemelä, P. & Lahikainen A. R. (2000). Johdanto. Teoksessa P. Niemelä & A. R. Lahikainen (toim.), *Inhimillinen turvallisuus* (ss. 9–17). Vastapaino.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-kustannus.
- Punamäki, R-L. (2005). Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.), *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen* (ss. 174–197). Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Rauramo, P. (2012) *Työhyvinvoinnin portaat. Viisi vaikuttavaa askelta* (2. uud. p.). Edita Publishin Oy.
- Simola, J., Ihalainen, J., Kuusinen-James, K., Seppänen, M. & Rytönen, T. (2011). *Turvallinen perhe-elämä ei synny sattumalta*. Kuntien palvelurakenteiden kehittämisprojekti. Päijät-Hämeen liitto A189.
- Sinkkonen, J. & Kalland, M. (2005). Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.), *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen* (ss. 7–12). Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Tikkanen, S., Aapio, L., Kaarnalehto, A., Kammonen, L., Laitinen, J., Mikkonen, J., & Pisto, M. H. (2017). *Ammattina turvallisuus*. (3., uudistettu painos) Sanoma Pro Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa.*

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.*

Virta, M., Asanti, R., Junttila, N., Koivusilta, L., Koski, P., & Virta, A. (2012). Mistä syntyy turvallisuuden tunne koulussa. Teoksessa E. Lindfors (toim.), *Kohti turvallisempaa oppilaitosta!* (ss. 120–134).

https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65529/kohti_turvallisempaa_oppilaitosta_2012.pdf?sequen#page=120

Vornanen, R. (2006). Perhe – turvattomuutta vai turvaa. Teoksessa L. Hokkanen & M.

Sauvola (toim.), *Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä* (ss. 119–141).

http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_22.pdf#page=120

0

Vornanen, R. (2001). Lasten hyvinvointi. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) *Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro.* Pelastakaa Lapset.

Liite 1: Opinnäytetyösuunnitelman aineistohallintasuunnitelma

Tämä opinnäytetyösuunnitelman yhteydessä laadittu aineistohallintasuunnitelma sisältää kuvauksen opinnäytetyöprosessin aikana tapahtuvasta aineiston keräämisestä, käsittelystä sekä säilyttämisestä. Aineistohallintasuunnitelmalla osoitetaan, että tutkija on perehtynyt ja suunnitellut tarkasti, miten aineistojen kerääminen, käsittely sekä säilyttäminen tapahtuu ja kuinka aineiston tuhoaminen toteutuu. Jos aineistokeruussa tai sen käsittelyssä tapahtuu jotain muutoksia opinnäytetyöprosessin aikana, aineistohallintasuunnitelmaa muokataan. Lopullinen versio tallennetaan valmiin opinnäytetyön liitteeksi.

Tutkijana ja opinnäytetyöntekijänä olen sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamia ohjeistuksia hyvästä tieteellisestä käytännöstä sekä ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Kerään sekä käsittelen ihmisiin kohdistuvaa aineistoa, kun työntekijöiden kokemuksia lasten turvallisuuden lisäämisestä kartutetaan narratiivisen kirjoituskutsun avulla. Aineistokeruussa olen sitoutunut noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita. Olen tietoinen henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvästä lainsäädännöstä. Opinnäytetyössä ei kerätä eikä käsitellä henkilötietoja tai arkaluonteista tietoa vaan työntekijöiden kokemuksia aiheesta.

Kirjoituskutsuun osallistuminen on työntekijöille täysin vapaaehtoista. Kirjoituskutsuun voi vastata laajasti tai lyhyesti, kuten itse haluaa, kunhan sen tekee itselle sopivana ajankohtana ja omalla tavallaan. Osallistuja lähettää valmiin kirjoitelman sähköpostiini ja se käsitellään kaikissa sen vaiheissa luottamuksellisesti ja nimettömänä. Osallistuja ei ole tunnistettavissa valmiissa tuloksissa ja opinnäytetyössä. Opinnäytetyössä kerätty tutkimusaineisto säilytetään luottamuksellisesti turvassa koko opinnäytetyöprosessin ajan kahdessa paikassa, ulkoisella kovalevyllä sekä omalla henkilökohtaisella tietokoneen P-aseamalla. Aineiston tietoturva ja -suoja taataan, kun opiskelija säilyttää aineistoa ja kukaan muu ei näe tai pääse käsittelemään aineistoa kuin tutkija. Opinnäytetyöntekijä omistaa aineiston ja kenelläkään muulla ei ole oikeutta aineistoon.

Valmis tulos ja opinnäytetyö julkaistaan julkisesti ja työntilaaaja omistaa valmiin työn. Kerätyllä tutkimusaineistolla ei ole jatkokäyttöä, joten aineistoa säilytetään vuoden ajan opinnäytetyön hyväksymispäivästä, jonka jälkeen se tuhotaan, yleisiä ohjeita noudattaen.

Liite 2: Kirjoituskutsu

Kirjoituskutsu

Hei Kanta-Hämeen perhetyön työntekijä!

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen tämän kevään aikana laadullista opinnäytetyötä aiheesta ”Lapsen turvallisuus ja turvallisuuden tunne”. Kerään tällä kirjoituskutsulla tutkimuksen aineistoksi kirjoituksia aiheesta. **Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa juuri sinun ajatuksiasi ja kokemuksiasi työntekijänä siitä, kuinka lapsen turvallisuuden tunnetta voidaan lisätä.**

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja osallistumisen voi keskeyttää missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. Kirjoitukset käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti sekä nimettömänä. Tutkittavien henkilöllisyys ja henkilötiedot eivät tule tutkimuksen missään vaiheessa esille. Käytän kerättyä aineistoa ainoastaan tähän tutkimukseen ja aineisto hävitetään, kun tutkimus on valmis.

Yhdistyksenne toimii laaja-alaisesti asiakastyössä lasten ja perheiden kanssa. Työntekijänä olet varmasti törmännyt useisiin eri keinoihin, miten lasten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta pystytään vahvistamaan. Uskon, että sinulla on runsaasti tarpeellista tietoa, taitoa sekä kokemusta aiheesta. Odotan mielenkiinnolla, miten ilmiö on työssäsi näkynyt, ja miten turvallisuuden tunnetta on pystytty tukemaan.

Kirjoitelma on vapaamuotoinen eikä kirjoituksen pituudella tai muodolla ole väliä – tärkeää on kirjoittaa aiheesta omalla tavallasi ja omin sanoin. Voit lähestyä aihetta alla olevien apukysymyksiä avulla. Niiden tarkoituksena on helpottaa ja tukea kirjoittamista, joten voit vastata sellaisiin kysymyksiin, jotka tuntuvat sinulle aiheen kannalta tärkeiltä.

- Mitkä asiat vaikuttavat kokemuksesi mukaan lapsen turvallisuuden tunteeseen ja miten siihen pystytään vaikuttamaan?
- Kuinka työntekijänä olet kokenut, että lapsen turvallisuuden tunnetta voidaan ylläpitää ja vahvistaa eri menetelmiä, keinoja ja tapoja hyödyntäen?
- Millaisia lapsen turvallisuuden tunnetta lisääviä (konkreettisia) toimintatapoja ja menetelmiä olet kokenut hyväksi?
- Kuinka voit oman työsi ja toimintasi kautta lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta?
- Mitkä keinot olet kokenut toimiviksi lapsen turvallisuuden tunteen tukemisessa?
- Onko jokin keinoista merkittävin? Jos on niin miksi?
- Onko muita ajatuksia liittyen lapsen turvallisuuden tunteeseen ja sen vahvistamiseen?

Palautathan tekstisi viimeistään 11.4.2021 mennessä sähköpostiini.

Jos sinulla herää aiheeseen, kirjoitukseen tai tutkimukseen liittyen kysymyksiä, voit olla minuun yhteydessä sähköpostitse.

Kiitollisin terveisin,
Emilia Saarikko
emilia.saarikko@student.hamk.fi

